

Anna Keränen & Satu Kinnunen

SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SIJAIS- VANHEMMUUTEEN LIITTYVÄSTÄ TUESTA

”Se on jännä, että aina pittää olla niitä ongelmia, että ossaa puhua jostain asiasta.”

SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SIJAIS- VANHEMMUUTEEN LIITTYVÄSTÄ TUESTA

”Se on jännä, että aina pittää olla niitä ongelmia, että ossaa puhua jostain asiasta”

Anna Keränen & Satu Kinnunen
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Anna Keränen & Satu Kinnunen
Opinnäytetyön nimi: Sijaisvanhempien kokemuksia ja kehittämisehdotuksia sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta
Työn ohjaajat: Päivi Onkalo ja Pirkko Pietilä
Työn valmistumislukukausi ja – vuosi: Syksy 2013
Sivumäärä: 48 + 10 liitesivua

Opinnäytetyössämme kuvailemme sijaisvanhempien kokemuksia sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta sekä sitä, millaisia kehittämisehdotuksia sijaisvanhemmilla on tukeen liittyen. Tutkimuksemme tavoitteena oli tuottaa sijaisvanhempien kokemuksiin perustuvaa tietoa, joka mahdollisesti auttaa yhteistyökumppanimme Nuorten Ystäviä kehittämään perhehoitopalveluitaan.

Opinnäytetyömme viitekehyksessä käsittelemme sijaisvanhemmuutta sekä sijaisvanhempien tukemista. Tutkimuksemme tuen määrittely on jaettu viralliseen ja epäviralliseen tukeen sekä vertaistukeen. Olemme perehtyneet aiheeseen sijaisvanhempien näkökulmasta. Käymme aihetta läpi perhehoitoon liittyvien lakien sekä ammattikirjallisuuden kautta.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin avoimella haastattelulla. Haastattelimme sijaisvanhempia kolmesta sijaisperheestä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustuloksista käy ilmi se, että sijaisvanhemmat ovat tyytyväisiä saamaansa tukeen. Tärkeimmäksi tuenantajaksi sijaisvanhemmat mainitsivat Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijän, jolta he ovat saaneet keskustelu- ja käytännön apua. Sijaisvanhemmat korostivat vertaistukea hyödyllisenä tapana jakaa kokemuksia ja neuvoja. Kehittämisehdotuksina sijaisvanhemmat mainitsivat lasten oman vertaisryhmän, perheen yhteiset tapahtumat sekä paremman yhteydenpidon lapsen entisen sijoituspaikan kanssa.

Tuloksista voi tehdä sen johtopäätöksen, että sijaisvanhemmat tarvitsevat sijoituksen alkuvaiheessa käytännöntukea ja vinkkejä asioiden hoitamista varten. Vertaistuesta sijaisvanhemmat saavat samanhenkisten ihmisten tukea, joka auttaa sijaisvanhempien jaksamisessa ja arjen hallinnassa.

Asiasanat: sijaisvanhemmat, tukeminen, perhehoito, lastensuojelu, kehittäminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program in Social Services

Authors: Anna Keränen & Satu Kinnunen

Title of thesis: Experiences of Foster parents and Development proposals related to supporting foster parents

Supervisors: Päivi Onkalo & Pirkko Pietilä

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2013

Number of pages + appendices: 47 + 10 appendix pages

The purpose of our study was to describe foster parents' experiences of support and development proposals related to support. Our partner in cooperation was Nuorten Ystävät organization's foster care social worker. The aim of this study was to produce information that can help Nuorten Ystävät to develop their foster parents' support services.

The theoretical framework of this study was based on foster parenting and supporting foster parents. The concept of support in our study was divided into formal, informal and peer support. We regarded this subject from the foster parents' point of view because it's important to learn their side of the story by their own words.

Our study was a qualitative study and we collected the data with open-ended interviews. We interviewed foster parents from three different foster families. The study's data was analyzed with data-driven content analysis.

The results showed that the foster parents' were satisfied with the support they had received. The most important supporter to foster parents was the Nuorten Ystävät foster care social worker who gave them conversational and practical help. The foster parents' opinion was that peer support is a useful way to share experiences and advice. Results show that foster parents' development proposals were children's own peer groups, families' common events and better communication with the child's former foster home.

The conclusion of the study is that foster parents need practical help particularly in the beginning of the placement. Peer support gives foster parents the opportunity to meet people of like-mind which helps them manage through day to day.

Keywords: foster parents, support, family care, child welfare, development

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	6
2 SIJAISVANHEMMUUS	8
3 SIJAISVANHEMPIEN TUKEMINEN	11
3.1 Virallinen tuki	12
3.2 Epävirallinen tuki	14
3.3 Vertaistuki	15
4 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	18
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	18
4.2 Tutkimusmetodologiset lähtökohdat	19
4.3 Tutkimusmenetelmä	20
4.4 Aineiston keruu ja kohderyhmä	20
4.5 Aineiston analyysi	22
4.6 Tutkimuksen eettisyys	23
4.7 Tutkimuksen luotettavuus	25
5 SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA SIJAISVANHEMMUUTEEN LIITTYVÄSTÄ TUESTA	27
5.1 Sijaisvanhempien kokemuksia virallisesta tuesta	27
5.2 Sijaisvanhempien kokemuksia epävirallisesta tuesta	30
5.3 Sijaisvanhempien kokemuksia vertaistuesta	31
6 SIJAISVANHEMPIEN KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SIJAISVANHEMMUUTEEN LIITTYVÄÄN TUKEEN	33
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
7.1 Sijaisvanhempien saama tuki	35
7.2 Sijaisvanhempien kehittämissuhteet	37
8 POHDINTA	39
LÄHTEET	43
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Huoli lasten ja perheiden hyvinvoinnista on kasvanut, mikä tulee esille julkisuudessa käydyissä keskusteluissa lastensuojelun heikentyneestä nykytilasta. Lastensuojelun asiakasmäärät ovat nousseet ja varsinkin kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut. Ehkäisevään ja korjaavaan työhön tulisi kiinnittää huomiota, jotta lastensuojelun tarve ja huostaanottojen määrä saataisiin laskemaan. Resursseja tulee saada enemmän, sillä sosiaalityöntekijöistä on pulaa ja yhdellä työntekijällä on liikaa asiakasperheitä. Tällöin työntekijältä saattaa jäädä huomaamatta jonkin asiakasperheen akuutti tuen tarve. (Sinko & Muuronen 2013, 4, 37 – 38.)

Huostaanotto on lastensuojelun viimeisin keino puuttua perheen tilanteeseen. Huostaanottoon ryhdytään, kun lapsen huolenpidossa on puutteita ja ne vaarantavat lapsen kehityksen tai, jos lapsi itse käytöksellään vaarantaa terveytensä sekä, kun avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä ja lapsen etuna on sijaishuoltoon sijoittaminen. (Lastensuojelulaki 417/2007 9: 40§.) Tutkimuksemme aihe on ajankohtainen siksi, että vuoden 2012 alusta perhehoito on sijaishuollon ensisijainen vaihtoehto. Tämä tarkoittaa sitä, että ensisijaisesti sijoitettavat lapset tulisi sijoittaa perheisiin laitoshoidon sijasta. (Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta 2012; Rätty 2012, 22 – 23; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2011, hakupäivä 5.7.2013.) Sijaisperheet tekevät arvokasta ja merkityksellistä työtä lasten auttamiseksi, jotta lapset saisivat korjaavia kokemuksia. Sijaisperheet tukevat lapsen kiintymyssuhteen muodostumista sekä antavat lapselle turvallisen ja tavallisen arjen. (Tervonen-Arnkil 2008, 159.)

Sijoitetun lapsen saapuessa perheeseen, perheen sisäinen dynamiikka muuttuu täysin. Sijoituksen alussa vietetään eräänlaista kuherruskuukautta, jolloin lapsi näyttää sopeutuneen perheeseen ongelmitta. Ajan kuluessa lapsen luottamus sijaisperheeseen kasvaa ja hän uskaltaa näyttää erilaisia tunteita esimerkiksi vihaa ja surua muuttunutta tilannetta kohtaan. Lapsi tuntee myös huolta biologisista vanhemmistaan ja kantaa heitä koko ajan mielessään. Lapsen yhtäkkiset tunteenpurkaukset voivat aiheuttaa sijaisvanhemmassa hämmennystä, jolloin hän tarvitsee työntekijän kertomaan, että tunteiden ilmaisu on normaalia ja kuuluu asiaan. Sijaisperhe tarvitseekin vahvaa tukemista heti sijoituksen alusta alkaen. Sijaisperheen ei tule kiirehtiä kiintymyssuhteen syntymisen kanssa, vaan kaikille osapuolille on annettava riittävästi aikaa ja tilaa tutustua toisiinsa. Sijaisvanhemman tehtävä on kannatella sijaislasta ja sosiaalityöntekijän on tuettava koko perhettä. (Tervonen-Arnkil 2008, 156 – 157.)

Tutkimuksemme tavoitteena on kuvailla sijaisvanhempien kokemuksia sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta sekä kartoittaa, millaisia kehittämisehdotuksia sijaisvanhemmilla tukeen liittyy on. Aineisto kerättiin avoimella haastattelulla ja haastattelut toteutettiin toivomuksemme mukaisesti perheiden kotona. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tämä tutkimus toteutettiin yhteistyössä Nuorten Ystävien perhehoitopalveluiden kanssa. Lopullisen aiheen valintaan vaikutti yhteiskumppanimme, jonka mielestä sijaisvanhempien tukeminen on ajankohtainen asia ja siksi tärkeä tutkia. Sijaisvanhempien tukemisen tulee olla oikea-aikaista ja riittävää. Jokaisella sijaisperheellä on omanlaisensa tuen tarpeet, jotka tulee kartoittaa parhaan mahdollisen avun turvaamiseksi.

Tässä tutkimuksessa käsittelemme perhehoitoa, sijaisvanhemmuutta sekä sijaisvanhempien tukemista. Tarkoituksenamme on tehdä tutkimus, joka auttaa Nuorten Ystäviä kehittämään perhehoitoaan sekä huomioimaan sijaisvanhempien tuen tarve entistä paremmin. Tutkimuksen tulokset voivat myös auttaa yhteistyökumppania kiinnittämään huomiota omaan toimintaansa ja ylläpitämään ammattitaitoaan.

2 SIJAISVANHEMMUUS

Perhehoitajaksi eli sijaisvanhemmaksi voi ryhtyä henkilö, joka on sopiva kokemuksen, koulutuksen ja persoonansa puolesta kyseiseen tehtävään. Lapsen sijoituksesta vastaavien sosiaalityöntekijöiden on sijaisvanhemman sopivuutta harkitessaan huomioitava etenkin kodin ihmissuhteet sekä sijaisvanhemman mahdollisuudet huomioida sijoitettavan lapsen tarpeita. (Perhehoitajalaki 312/1992 1 §.) Tärkeimmät perhehoitoa ohjaavat lait ovat lastensuojelulaki (417/2007) sekä perhehoitajalaki (312/1992).

Uusittu lastensuojelulaki edellyttää, että vuodesta 2012 alkaen huostaanotetun lapsen ensisijaisena sijoituspaikkana on sijaisperhe (Laki lastensuojelulain 50 §:n muuttamisesta 2012). Sosiaali- ja terveysministeriö (2011) perustelee ensisijaisuutta sillä, että perhehoitoa käyttämällä sijaishuolto toteutuu laadukkaasti ja lapsen edun mukaan sekä sillä, että lapsi saa kokea turvallista ja tavallista perhearkea. Uudistus ei tarkoita sitä, että perhehoitoa pitäisi kokeilla niissäkin tapauksissa, joissa laitoshuolto on todettu lapselle välttämättömäksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, hakupäivä 5.7.2013.) Lastensuojelulaissa painotetaan myös sitä, että perhehoidon sijoituspaikka pitää valita lapsen tarpeiden mukaan huomioiden yhteydenpito läheisiin (Lastensuojelulaki 417/2007 10:50§). Perhehoitoliiton entisen toiminnanjohtajan Jari Ketolan (2008) mukaan sijaisperhe mahdollistaa lapselle laitoshuoltoon verrattuna pysyvämmät ihmissuhteet, jotka parhaassa tapauksessa säilyvät vielä sijoituksen päättymisen jälkeenkin (Ketola 2008b 22).

Lastensuojelun Keskusliiton (1999) mukaan sijaisvanhemmalta odotetaan toimimista ”normaalina” vanhempana ja samalla hänen tulisi vastata sijaislapsen erityistarpeisiin. Sijaisvanhemman tulisi tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä tarjota lapselle myönteisiä kokemuksia. Usein sijoitettu lapsi tarvitsee aikaisempien negatiivisten kokemusten takia enemmän huomiota, suojelua ja hoivaa. Sijaisvanhemmuus edellyttää kattavaa tuki- ja yhteistyöverkostoa, jonka avulla sijaisvanhemmat voivat tarjota lapselle hänen tarpeitaan vastaavan kasvuympäristön. On tärkeää muistaa, että sijaisvanhemmilla on vaitiolovelvollisuus sijoitettuun lapseen liittyvissä asioissa, eivätkä sijaisvanhemmat voi hyötyä samalla tavalla esimerkiksi luontaisesta vertaistuesta, jota yleensä käytetään esimerkiksi haasteellisten kasvatustilanteiden ratkomiseen. Tällaisissa tilanteissa tarvitaan ammatillista tukea. (Ahto & Mikkola 1999, 24.)

Sijaisvanhemmuuteen liittyy olennaisesti jaettu vanhemmuus, mikä tarkoittaa sitä, että useampi kuin yksi tai kaksi vanhempaa jakavat vanhemmuuden vastuun ja päätökset toisten vanhempien kanssa. Käytännössä sijaisvanhemmat jakavat lasta koskevat päätökset lapsen biologisten vanhempien kanssa. (Pirskanen 2011, hakupäivä 22.4.2013.) Biologisten vanhempien vanhemmuus ei lopu, vaikka lapsi ei ole läsnä arkipäivässä. Molempien vanhempien yhteistyön tulisi olla sujuvaa ja toisiaan kunnioittavaa, jotta lapsi voisi kiintyä myös sijaisvanhempiin. Sijaisvanhemmat tarvitsevat tukea kohdatessaan lapsen biologiset vanhemmat, jotta he osaavat suhtautua heihin asiallisesti sekä kohdata tunnekuohut, joita lapsessa mahdollisesti herää. Parhaassa tapauksessa biologiset vanhemmat tukevat sijaisvanhempia hyväksymällä sijoituksen ja sijaisvanhemmat antaen heille tilaa työskennellä. (Kujala 2003, 17 – 18.)

Sijoitetulla lapsella on usein vaikeaa luottaa aikuisiin aikaisempien pettymysten takia. Lapsen luottamus ja kiintymys vahvistuu sijaisvanhempiin vähitellen jokapäiväisen vuorovaikutuksen ansiosta. Sijaisvanhemman ja hänen lähipiirinsä tulisi ottaa sijoitettu lapsi täysivaltaiseksi perheenjäseneksi, jotta kiintymyssuhde kehittyy lasta tukevaksi. (Ahto & Mikkola 1999, 24.) Kiintymyssuhde ei koskaan synny automaattisesti, vaan siihen vaaditaan positiivisia kohtaamisia (Salo 2002, 45). Lapsen tunnetiloihin on vastattava oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla; pelkkä fyysisten tarpeiden huomioiminen ei riitä. Sijaislapsi on vahvasti riippuvainen sijaisvanhemman hyvinvoinnista, sillä sijaisvanhemman uupuminen vaikuttaa väistämättä lapseen. Näin ollen sijaisvanhempien tukemiseen tulee kiinnittää paljon huomiota. (Kalland 2002, 203.)

Sijaisvanhemmuutta voidaan tarkastella ilmiönä, joka koostuu monesta osa-alueesta; sijaisperheestä itsestään (mikrotaso), perheen lähipiiristä (mesotaso) sekä yhteiskunnallisista tekijöistä (makrotaso) (Bronfenbrenner 1979). Makrotaso heijastuu sijaisperheiden elämään ja arkeen muun muassa lakien ja asetusten kautta. Lasten kanssa toimiessa kaiken takana on vahva lain-säädäntö. Eräs tärkeimmistä lasta ja perhettä koskevista asiakirjoista on YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, joka pyrkii turvaamaan lapsen edun lasta koskevia päätöksiä tehtäessä (YK:n Lapsen oikeuksien sopimus 1991, hakupäivä 16.5.2013). Perhehoitoa ohjaa perhehoitajalaki, jossa määritellään perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet. Laissa nimetyt oikeudet liittyvät muun muassa kuluja korvaamiseen sekä vapaaseen. (Perhehoitajalaki 312/1992).

Pelastakaa Lapset ry:n sijaisvanhemmille vuonna 2009 tekemän kyselyn mukaan keskeisimmät haasteet sijaisvanhemmuudessa liittyvät lapsen kasvuun ja kehitykseen, yhteydenpitoon lapsen biologisten vanhempien kanssa sekä arjen ajankäyttöön liittyviin asioihin. Esimerkiksi biologisten

vanhempien kanssa sijaisvanhemmat kokevat haasteeksi sen, että yhteydenpito ei ole säännöllistä. Haasteena pidetään myös sitä, että biologisten vanhempien käytös saattaa ajoittain olla arvaamatonta. (Marjomaa & Laakso 2010, 48 – 49, 62 – 63.) Lastensuojelulain (417/2007 10:54 §) mukaan lapsella on oikeus tavata sekä pitää yhteyttä vanhempiinsa, sisaruksiinsa sekä muihin hänelle tärkeisiin henkilöihin. Sijaisvanhempien on yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa tuettava tätä yhteydenpitoa.

3 SIJAISVANHEMPIEN TUKEMINEN

Perhehoitoliiton julkaisun (2012) mukaan sijaisvanhemmat tarvitsevat paljon oikea-aikaista tukea, jotta he onnistuisivat tehtävässään (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2012, 30). Myös Kumpusalo (1991) pitää tuen oikea-aikaisuutta tärkeänä. Tukea tulisi saada siinä vaiheessa, kun yksilön omat kyvyt ja voimavarat ovat äärimmillään käytössä. Jos tukea ei saada tarpeen vaatiessa, ongelmat monimutkaistuvat ja laaja-alaistuvat. (Kumpusalo 1991, 17.) Sijoituksen alkuvaiheessa perhe tarvitsee intensiivistä tukea, jolla pyritään parantamaan lapsen ja sijaisvanhemman välistä vuorovaikutusta sekä kiintymyssuhteen syntymistä. Intensiivistä tukea tarvitaan myös sijaislapsen saapumisen aiheuttamaan perhedynamiikan muutokseen. (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2012, 30; Tuovila 2008, 52 – 53.) Intensiivisellä tuella helpotetaan niin lapsen kuin sijaisvanhemman selviämistä uudessa elämäntilanteessa. Vaikka sijaisvanhemmalla olisi kovasti tahtoa ja motivaatiota, tarvitaan myös erilaisia tukimuotoja, jotta perheen arki lähtee sujumaan. Sijaisperheeseen saapuva lapsi on kokenut aiemmin elämässään paljon pettymyksiä ja vaikeita asioita, joten oikeanlaisella tuella varmistetaan, että sijaisvanhemmat osaavat auttaa lasta sopeutumaan uuteen tilanteeseen. On tärkeää, että sijaisvanhemmat eivät jää yksin silloin, kun lapsi alkaa oirehtia vaikeaa menneisyyttään. (Tervonen-Arnkil 2008, 157 – 159.)

Tuen ideologia määrittyy luottamuksen, arvostuksen sekä dialogisuuden ympärille (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2012, 27 – 28). Dialogisuus on kahden henkilön tasavertaista vuorovaikutusta, jossa molempien näkökulmaa kunnioitetaan. Dialogiseen vuorovaikutukseen liittyy keskeisesti myös kuunteleminen, jonka avulla osapuolet syventyvät toistensa kertomukseen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 138.) Työntekijän ja sijaisvanhemman on kyettävä toimimaan yhteistyössä, jotta tuella saataisiin aikaan paras mahdollinen lopputulos. Sijaisperheen tarvitsema tuki määräytyy sijoitetun lapsen tarpeista. Jokaiselle asiakkaalle on tehtävä yksilölliset asiakas-, hoito- ja palvelusuunnitelmat. Tuen tulee olla suunniteltua ja tavoitteellista ja yhteisesti sovitut asiat on kirjattava toimeksiantosopimukseen, josta tavoitteiden etenemistä voidaan tarkistaa säännöllisin väliajoin. (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2012, 27 – 28.)

Lastensuojelun Keskusliitto (2011) selvitti tutkimuksessaan sijaishuollon kumppanuuksia, sitä, millaista tukea sijaislapset ja – vanhemmat saavat ja tarvitsevat. Vastauksista käy ilmi, että eniten ammatillista tukea saavat lastensuojelulaitoksissa työskentelevät työntekijät ja vähiten sijaisvanhemmat. Tuen tarkoituksena on edistää lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Voiko kehitys olla

positiivista, jos tukea ei ole saatavilla? Tutkimuksen mukaan sijaisvanhemmat saavat parhaiten tukea omalta lähiverkostoltaan ja vertaistuesta. Kyselyyn vastanneiden sijaisvanhempien mielestä ennen sijoitusta saatava, sijoitukseen valmistava tuki on ollut riittävää. (Heinonen 2011, 1, 11 – 12.)

Mehtonen (2008) on pro gradussaan tutkinut perhehoitajien saamaa tukea. Tuloksista käy ilmi se, että sijaisvanhempien saama ja etenkin tarvitsema tuki on todella moninaista. Myös tuenantajia on useita; puoliset ja läheiset sekä ammattilaiset, yleensä sijoitusta hoitavat sosiaalityöntekijät. (Mehtonen 2008, hakupäivä 23.4.2013.) Minun elämäni- projektin (2003 – 2006) tuloksista selviää sijaisperheiden ja – vanhempien kokemuksia saadusta tuesta ja tuen tarpeista. Sijaisvanhemmat kokivat, että jos he eivät pärjää lasten ongelmien kanssa, tukea tarvitaan lasten taustojen selvittämiseen, esimerkiksi siihen, millaisia vaikeuksia lapsen biologisessa perheessä on ollut. Sijaisperheet kokevat tuen saannin erityisen tärkeäksi kriisivaiheessa. Monet sijaisvanhemmat toivoivat, että kriisitilanteissa heillä olisi joku tietty sosiaalityöntekijä, johon he voisivat ottaa yhteyttä. Tuen tarve korostui etenkin sijoitusten alussa. (Pasanen 2007, 114 – 115.)

Tässä tutkimuksessa tuki jaotellaan viralliseen ja epäviralliseen tukeen sekä vertaistukeen. Tämän jaottelun taustalla on Tarja Janhusen (2007) tekemä tutkimus, jossa hän käyttää kyseistä jakoa. Vertaistuki käsitellään omana lukunaan, sillä vertaistukea pidetään tärkeänä monessa eri lähteessä ja sen merkitys on korostunut kaikissa tutkimushaastatteluissamme.

3.1 Virallinen tuki

Janhusen mukaan viralliseen tukeen kuuluvat esimerkiksi lastensuojeluviranomaiset ja muut viralliset tahot, joiden kanssa sijaisvanhemmat tekevät yhteistyötä (Janhunen 2007, 38). Virallisen tuen voidaan katsoa alkavaksi PRIDE-valmennukseen osallistumisesta. Se on sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville tarkoitettu ryhmämuotoinen valmennuskurssi, joka antaa ennakkotietoa sijais- ja adoptiovanhemmuudesta. Koulutuksen pitävät lastensuojelun sosiaalityöntekijä sekä jo pidemmän aikaa sijaisvanhempana toiminut henkilö. Kouluttajan asemassa olevan sijaisvanhemman mukana olo takaa sen, että myös käytännön kokemuksen ääni saadaan kuuluville. Valmennus koostuu kahdeksasta tai yhdeksästä teemasta, joiden avulla eläydytään sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiansa tilanteisiin ja tunteisiin sijoituksen eri vaiheissa. Sijaisvanhempana on tärkeää kyetä refleктоimaan sekä keskustelemaan omasta itsestään, perheestään ja kokemuksistaan. (Pesäpuu ry 2010, hakupäivä 2.5.2013.)

Sijaisvanhempien on mahdollista saada tukea ja neuvoa kauemmin aikaa sijaisvanhempana olleelta henkilöltä eli mentorilta. Mentori on sijaisvanhempana kokenut ja usein myös koulutuksen saanut henkilö, joka tukee vasta-alkavia tai haastavissa tilanteissa olevia sijaisvanhempia antaen asiantuntija-apua ja neuvoja käytännönasioissa. Mentorointi voi tapahtua henkilökohtaisten tapaamisten lisäksi myös puhelimitse tai Internetin kautta. Mentorointia pidetään tärkeänä siksi, että sijaisvanhemmilla ei ole niin sanottua työyhteisöä. Sijaisvanhempien työ on yksinäistä, sillä lasta koskevista asioista ja huolista ei voi vaitiolovelvollisuuden takia esimerkiksi puhua omien ystävien kanssa. Mentorointi perustuu luottamukseen sekä siihen, että molemmat osapuolet ovat vaitiolovelvollisia käsiteltävistä asioista. (Nurminen 2010, hakupäivä 31.5.2013.)

Nuorten Ystävät painottavat toiminnassaan perheille tarjottavaa ammatillista tukea, joka toteutuu muun muassa kotikäyntien sekä ryhmätoimintojen muodossa. Perhehoitopalvelujen yksikkö järjestää sijaisperheiden tukipalvelut ja sijaisvanhempien käytössä on koko maan kattava lastensuojeluyksiköiden verkosto. Tuen tarkoituksena on etsiä sopivia sijoitusratkaisuja perhehoidon ja laitoshoidon väliltä. Jokaisella sijaisperheellä on tukenaan oman alueensa kummiyksikkö, josta saa apua, ohjausta ja neuvontaa. Perhehoitopalveluiden kautta pyritään löytämään sopivia perheitä sijaisperheiksi ja valmentamaan heidät tulevaa tehtävää varten. (Nuorten Ystävät 2013, hakupäivä 18.4.2013.)

Viralliseen tukeen voidaan katsoa kuuluvaksi myös työhohjaus, jota annetaan sijaisvanhempien jaksamisen turvaamiseksi. Työhohjausta järjestetään joko yksilö- tai ryhmätyöhohjauksena. Sijaisperheille syntyy työhohjauksellisia tarpeita haastavista kasvatustilanteista, kiintymyssuhteen luomisen ongelmista tai silloin, kun yhteistyö biologisten vanhempien kanssa ei onnistu. Työhohjaajalla olisi hyvä olla kokemusta perhehoitoon liittyvistä asioista, jotta hän osaisi asettua sijaisvanhempien asemaan. (Ketola 2008a, 49 – 50.)

Sijaisvanhemmilla on oikeus lakisääteiseen vapaaseen, jota kertyy vuodessa 12 vuorokautta eli yksi kutakin kalenterikuukautta kohti. (Perhehoitajalaki 312/1992 6§, 6a§.) Vaikka sijaisvanhemmilla on lain mukaan mahdollisuus saada koulutettu sijainen hoitamaan sijoitettuja lapsia, on sijaisia resurssien vuoksi saatavilla liian vähän tarpeeseen nähden. Koulutettuja sijaisia tarvitaan enemmän ongelmien moninaistumisen myötä; ei riitä, että pärjää lasten kanssa, on myös omattava asiantuntemusta erilaisista haasteista. Lastensuojelun Keskusliiton (2011) tekemästä tutkimuksesta käy ilmi, että 23,1 % vastanneista sijaisvanhemmista ei saa lainkaan lomituspua (Heinonen 2011, 16).

Sijaisvanhempien tukemiseksi on kehitetty monenlaisia hankkeita, joista yksi on Perhehoitoliiton Keinuhankkeet (2011 - 2014). Hankkeen tarkoituksena on tukea sijaisperheitä sekä biologisia vanhempia taiteen keinoin yhdessä tekemällä. Hankkeen erityinen painopiste on biologisten vanhempien osallisuudella ja lapselle tärkeiden aikuisten toimivalla yhteistyöllä. (Perhehoitoliitto 2013a, hakupäivä 2.5.2013.) Perhehoito-lehteen haastateltujen sijaisvanhempien mukaan yhteistyö kaikkien osapuolten välillä on erittäin tärkeää ja sen toimivuuteen tulisi panostaa (Nurminen 2013, 20).

Sijaisvanhemmat voivat halutessaan liittyä erilaisiin sijaisvanhemmille kuuluviin yhdistyksiin. Oulun seudun sijaisvanhemmat ry:n tarkoituksena on muun muassa järjestää sijaisvanhemmille koulutusta, virkistäytymistä sekä antaa tietoa sijaisvanhemmuuteen liittyen. Tavoitteena yhdistyksellä on kehittää perhehoitoa sekä tukea ja rohkaista sijaisvanhempia ottamaan yhteyttä toisiin sijaisvanhempiin. (Oulun seudun sijaisvanhemmat ry 2013, hakupäivä 16.5.2013.)

3.2 Epävirallinen tuki

Janhusen mukaan epäviralliseen tukeen kuuluvat suku, perhe ja ystävät. Epävirallinen tuki voi olla sijaisperheille jaksamisen kannalta erittäin tärkeää, mutta se ei korvaa virallista tukea. Epävirallinen tuki koostuu pääasiassa sosiaalisesta tuesta, joka voi olla niin itsestään selvää, että sitä ei aina edes osata ajatella yhtenä tukea antavana tahona. (Janhunen 2007, 39.) Pariskuntina olevien sijaisvanhempien toimiva parisuhde on yksi tärkeimmistä sosiaalisen tuen mahdollistajista. Molempien sitoutuminen sijaisvanhemmuuteen takaa lapselle turvallisen, avoimen ja luotettavan kasvuympäristön. (MacGregor, Rodger, Cummings & Leschied 2006, 352 – 354, 362; Pölkki, Raitanen & Pitkänen 2009, 12.)

Ojalan ja Uutelan (1993) mukaan ihminen kuuluu useisiin eri sosiaalisiin verkostoihin, joita ovat muun muassa perhe, työtoverit sekä harrastuksen kautta luodut kontaktit. Nämä sosiaaliset verkostot rakentavat pohjan sosiaaliselle tuelle. Sosiaalista tukea pidetään yleisesti tärkeänä elämänhallinnan ja terveyden kannalta. (Ojala & Uutela 1993, 59.)

Sosiaalisia verkostoja tarkasteltaessa on otettava huomioon rakennetekijöitä, joita ovat vuorovaikutuskertojen lukumäärä, verkoston laajuus sekä verkoston jäsenten keskinäinen läheisyys. Rakennetekijöitä tärkeämpää on huomioida sosiaalisen tuen sisältötekijät, joista merkittävimpiä ovat

tunnetuki, yhdessäolo, tiedollinen tuki sekä statustuki eli rooleihin perustuva tuki. Erinäiset sisältötekijät vähentävät ihmiseen kohdistuvia rasitteita. (Ojala & Uutela 1993, 59 – 60.)

Sosiaalista tukea voidaan kuvailla kahden mallin kautta. Ensimmäinen malli on päävaikutusmalli, joka katsoo sosiaalisen tuen laskevan ihmisen rasitusta. Toisen mallin, suojavaikutusmallin mukaan sosiaalinen tuki estää rasitteiden kasvamista. Mikäli ihmisellä on sosiaalista tukea saatavilla, rasittavien tilanteiden lisääntyminen ei kasvata stressin määrää. Sosiaalinen tuki toimiessaan suojaa ihmistä ulkopuoliselta rasitukselta. (Ojala & Uutela 1993, 60.)

3.3 Vertaistuki

Vertaistuki on tukea, jossa jonkin tilanteen henkilökohtaisesti kokeneet, ei-ammattilaiset tukevat samassa tilanteessa olevia antaen toimintamalleja arjessa selviämiseen. Vertaistuki voi muodostua joko virallisen tahon kautta tai luontaisesti ihmisten välillä (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 212). Lastensuojelun Keskusliiton Neuvo-projektin raportin mukaan vertaistuki ei toteutuakseen vaadi erillistä ryhmää, vaan myös arkipäivän vuorovaikutustilanteet voivat saada vertaistuellisia piirteitä. Tällaisia kohtaamisia ovat esimerkiksi vanhempien vaihtamat ajatukset lastenkasvatuksesta tai elämän muuttumisesta lapsen synnyttyä perheeseen. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 10 – 11, 13.) Sijaisvanhemmilla kokemusten jakaminen ja kuulluksi tuleminen antavat uusia toimintatapoja ja näkökulmia omaan työhönsä. Sijaisvanhemmat hyötyvät vertaistuesta muun muassa kohdatessaan vaikeita kasvatustilanteita. Kun kokemustenvaihto on onnistunut ja antoisaa, vertaistuen saajat kokevat voimaantumista. Huomioitavaa on se, että vertaistukisuhde ei ole asiakkuussuhde, vaan se perustuu vastavuoroiseen ja tasavertaiseen kumppanuuteen. Vertaistuki ei siis korvaa ammattiapua, mutta se voi toimia sen tukena ja tehostajana. (Ketola 2008a, 50; Perhehoitoliitto 2013b, hakupäivä 6.5.2013.)

Vertaisryhmässä jokainen ryhmänjäsen auttaa ja tukee toisiaan. Ryhmä ei pelkästään ratko ongelmiaan vaan se myös iloitsee onnistumisen hetkistä. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 35.) Samankaltaisten kokemusten omaavien ihmisten seurassa kynnys ottaa puheeksi vaikeita asioita on matala. Vertaisten joukosta löytyy peilipintoja, joiden kautta omaa toimintaa voidaan tarkastella. (Jantunen 2010, 97.)

Tuija Raitanen kuvaa artikkelissaan Perhehoidon tukiverkosto- projektin (2001 – 2005) tuloksia vertaistuesta. Vertaisryhmässä käyvät sijaisvanhemmat odottivat ennen ryhmän alkua saavansa

ryhmästä muun muassa tukea omille tunteilleen, mahdollisuutta tutustua samassa tilanteessa oleviin uusiin ihmisiin sekä tilaisuuden saada kuulla pitkäaikaisen sijaisvanhemman kokemuksia. Raitanen kokoaa yhteen toteutuneita odotuksia ja oivalluksia. Sijaisvanhemmat kokivat, että asiat helpottuivat puhumalla ja jakamalla, ongelmatilanteisiin löytyi useampikin ratkaisu muiden tuella sekä, miten samankaltaisissa tilanteissa he ovat erilaisista lähtökohdista huolimatta. (Raitanen 2008, 161, 164 – 165.)

Vertaisryhmä voi olla myös ammatillisesti ohjattu. Ammattilaista käytetään etenkin haasteellisten aiheiden käsittelyssä. Esimerkiksi sijaisvanhempien vertaisryhmässä on mukana alan ammattilainen, jolla on osaamista haastavien kasvatustilanteiden sekä tunne-elämän haasteiden ratkaisemisessa. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 36.) Vertaisryhmän tapaamisten on hyvä olla säännöllisiä, jotta osallistujat osaavat järjestää aikataulunsa siten, että ryhmään osallistuminen on mahdollista. Säännöllisten tapaamisten järjestäminen vaatii tarkkaa ja pitkäaikaista suunnittelutyötä sen kaikilta osapuolilta. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 213.)

Vertaisryhmässä käydään läpi asioita esimerkiksi teemojen mukaan. Sijaisvanhempien yleiset keskustelunaiheet liittyvät lapseen, parisuhteen kysymyksiin sekä lapsen biologisten vanhempien ja sukulaisten kanssa pidettävään yhteistyöhön. Ryhmässä ei ole tarkoitus löytää oikeita vastauksia, vaan keinoja ratkaista ongelmia. Jo tieto siitä, että muillakin on samankaltaisia pulmia, voi helpottaa oloa. Haasteeksi ryhmässä voi nousta se, että osallistujat ovat keskenään täysin eriluonteisia eivätkä hiljaiset saa puheenvuoroa puheliailta. Sijaisvanhempien kohdalla haasteena voidaan nähdä myös se, että osallistujilla voi olla eri-ikäiset sijoitetut lapset. Tällöin pienen lapsen sijaisvanhemman ja murrosikäisen sijaisvanhemman kokemukset eivät kohtaa. (Raitanen 2008, 168 – 169, 170.)

Sosiaalisen median merkitys on kasvanut 2000-luvulla. Sosiaalisen median väyliä ovat muun muassa Facebook, johon voi perustaa suljetun ryhmän valituille jäsenille sekä erilaiset keskustelupalstat. Sosiaalinen media on hyödyllinen apuväline vertaistuen kannalta, sillä se ei ole sidoksissa aikaan tai paikkaan, vaan tukea on mahdollista saada silloin, kun sitä tarvitsee. Esimerkiksi sijaisvanhemmat voivat kysyä ongelmista sekä keskustella sosiaalisessa mediassa. Nettivertais-tuki on matalan kynnyksen tapa saada apua nimettömänäkin. (Ihalainen & Kettunen 2009, 48; Partanen 2012, 15). Nimettömyys voi auttaa jakamaan arkojakin asioita, mutta se voi myös kääntyä negatiiviseksi seikaksi. Sosiaalisen median vertaisryhmissä on tärkeää muistaa olla kriittinen, sillä nimettömänä kuka tahansa voi kirjoittaa Internetiin mitä tahansa neuvoja. Sosiaalisessa me-

diassa olevat vertaisverkostot eivät välttämättä pidä asioita salassa, vaan ne saattavat levitä ulkopuolisille. (Nylund 2005, 203 – 204.)

4 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksemme tarkoituksena on kerätä tietoa yhteistyökumppanillemme Nuorten Ystävien perhehoitopalveluille. Nuorten Ystävät voivat halutessaan hyödyntää tutkimuksen tuloksia palveluiden kehittämistä varten. Tutkimuksemme tavoitteena on kuvailla sijaisvanhempien kokemuksia sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta sekä sijaisvanhempien kehittämisehdotuksia tuen parantamiseen. Kehittämisehdotuksia tutkittaessa puhutaan toimijälähtöisestä kehittämisestä, jolla tarkoitetaan sitä, että palveluiden tai tuotteiden käyttäjät osallistuvat myös niiden kehittämiseen. Tässä tutkimuksessa sijaisvanhemmat osallistuvat tukipalveluiden käyttäjinä niiden kehittämiseen. Toimijälähtöisyys on hyvä tapa kehittää palveluita, sillä kehittämisideat tulevat niiltä, jotka omasta kokemuksestaan tietävät, mikä toimii ja mikä ei. Käsite ihmiskeskeinen suunnittelu liittyy läheisesti toimijälähtöisyyteen ja sillä tarkoitetaan kehittämistoiminnan suuntaamista ihmisten tarpeisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 89.)

Tutkimustehtävät ovat:

1. Millaisia kokemuksia sijaisvanhemmilla on sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta?
2. Millaisia kehittämisehdotuksia sijaisvanhemmilla on sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta?

Ammatillisen kasvun kannalta tavoitteenamme on laajentaa osaamistamme lastensuojelun perhehoidosta kuulemalla sijaisvanhempien omia kokemuksia. Tutkimalla sijaisvanhempien kokemuksia saamme parhaan tiedon, sillä sijaisvanhemmat ovat asiantuntijoita omassa arjessaan. Haastatteleamalla sijaisvanhempia voimme saada valmiuksia asiakastyötä varten, sillä sijaisvanhempia saa itse omin sanoin kertoa kokemuksistaan. Sosionomin (AMK) työssä onkin tärkeää kunnioittaa asiakasta oman elämänsä asiantuntijana. Tämän avulla pyrimme lisäämään eettistä osaamista. Haastattelun käyttö lisää kykyämme huomioida asiakkaat paremmin, sillä kasvatusten tapahtuvan haastattelun avulla opimme kuuntelemaan ja keskustelemaan. Tutkimusprosessi itsessään vaatii eettisyyttä ja sitä onkin tarkkailtava kaikissa prosessin vaiheissa.

Tämän opinnäytetyön myötä tavoitteenamme on pyrkiä kehittämään osaamistamme uuden tiedon

tuottajina sekä tutkijoina yleensä. Yksi oppimistavoitteistamme on kehittää tutkimus- ja kehittämistoiminnan osaamista. Tässä opinnäytetyössä teemme yhteistyötä kolmannen sektorin toimijan kanssa, joten tavoitteenamme on kehittää lastensuojelun ja yksityisen järjestön palvelujärjestelmäosaamistamme. Nykyään sosionomit (AMK) työskentelevät yhä enenevässä määrin kolmannen sektorin kanssa, joten on hyödyllistä tuntea sen paikka palvelujärjestelmässä.

4.2 Tutkimusmetodologiset lähtökohdat

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, johon liittyy keskeisesti käsitteet kokemus, merkitys, yhteisöllisyys, ymmärtäminen ja tulkitseminen. Tutkimuksen edetessä tutkija syventää tietoaan tutkittavasta kohteesta. (Laine 2010, 28 – 29.) Kvalitatiivisen tutkimuksen tekeminen on perusteltua silloin, kun tutkitaan ihmisten yksityiskohtaisia kokemuksia. Kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin tutkitaan todellista elämää, tässä tutkimuksessa sijaisvanhempien kokemuksia. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä se, että tutkimusta tehdään todellisissa tilanteissa ja kokemuksia tutkitaan kokonaisvaltaisesti. Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa sitä, että haastatellamme sijaisvanhempia, jotka tällä hetkellä toimivat sijaisvanhempina ja heillä näin ollen on oma-kohtaista kokemusta asiasta. Tutkimme sijaisvanhempien kokemuksia ainutlaatuisina, mikä ohjaa aineiston tulkintaa. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tavanomaista on se, että tutkimuksen edetessä tutkija joutuu joustamaan aiemmasta suunnitelmastaan. (Hirsjärvi 2009a, 161, 164.)

Tässä tutkimuksessa pyrimme korostamaan yksilön subjektiivisia kokemuksia. Ehdottoman totuuden saaminen on mahdotonta eikä ihmistieteissä edes välttämätöntä. Jokaisella ihmisellä on omat käsityksensä tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen jokaisella sijaisvanhemmalla on omanlaisensa ymmärrys esimerkiksi sosiaalisesta tuesta. Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan tutkia ihmisen tärkeitä elämänsä elämiä liittyviä tapahtumia eli tässä tutkimuksessa sijaisvanhemmuutta. (Laine 2010, 38; Vilkkä 2005, 97 - 98.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tulkitsemaan ja kuvaamaan jotain tiettyä ilmiötä sekä ymmärtämään sitä. Tutkijan oma arvomaailma ja eletty elämä kokemuksineen vaikuttavat tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen. Tutkijan onkin tärkeää pohtia omien arvojen vaikutusta koko tutkimusprosessin ajan. Tulkintoja ei sovi tehdä tutkijan omien kokemusten kautta, vaan tutkijan on kyettävä tarkastelemaan ilmiötä holistisesti. Tutkittavalla voi olla tutkittavasta ilmiöstä eri näkökulma ja ymmärrys kuin tutkijalla. Tämän tutkimusprosessin aikana jouduimme kohtaamaan teoriasta ja omien kokemusten kautta itselle luodut ennakkokäsitykset. Tämä ilmeni siten, että eräs haastat-

telu jäi mietityttämään meitä melko pitkäksi aikaa. Haastattelussa tuli esille asioita, jotka olivat edenneet meidän käsityksistämme ja ymmärryksestämme poikkeavilla tavoilla. (Hirsjärvi 2009a, 161.)

4.3 Tutkimusmenetelmä

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska se on hyvä tapa tutkia ihmisen kokemuksia, sillä haastattelutilanteessa haastateltava saa oman äänensä kuuluviin. Tutkimuksessamme tutkimusmenetelmänä on avoin haastattelu, jota käytetään silloin, kun halutaan etsiä rajattua tietoa jostakin yksittäisestä ilmiöstä eli tässä tutkimuksessa sijaisvanhemmuudesta ja heidän kokemuksistaan tuesta. Avoimeen haastatteluun vastaajiksi valikoituvat tietyn kokemuksen tai erityisaseman omaavat henkilöt. Avointa haastattelua käytetään, kun tutkija olettaa kohdejoukon tietävän jostain asiasta paljon. (Siekinen 2010, 45 – 46.) Avoin haastattelu on mahdollisimman avointa ja keskustelunomaista. Haastattelijan kysymysten tulisi välttää ohjailevuutta ja antaa haastateltavalle tilaa. (Laine 2010, 37.)

Avoin haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi, sillä haastateltavan on helppoa kertoa hänelle tärkeästä aiheesta (Siekinen 2010, 45 – 46). Avoimessa haastattelussa haastateltava voi kertoa tutkittavasta ilmiöstä itse valitsemastaan näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa haastateltavat saivat itse valita, millaisia asioita he tuovat esiin saamastaan tuesta. (Vilka 2005, 104.)

Haastattelun etuna on suora, keskusteleva vuorovaikutus haastateltavan kanssa. Haastattelutilanteessa haastateltavasta voidaan havaita ilmeitä ja eleitä, jotka viestivät osaltaan vastauksia tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelussa voidaan myös selventää vastauksia. Haastattelutilanteissa esitimme lisäkysymyksiä tarpeen vaatiessa. Haastateltaessa on mahdollisuus saada kuvaavia esimerkkejä tutkittavasti ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34 – 36.)

4.4 Aineiston keruu ja kohderyhmä

Tutkimuksemme kohderyhmänä ovat sijaisvanhemmat. Yhteistyökumppanimme Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijä lähestyi saatekirjeellämme (liite 3) kaikkia asiakasperheitään ilman tarkempia valintakriteereitä, minkä jälkeen sijaisvanhemmat ottivat meihin yhteyttä. Perheet ovat hänen asiakasperheitään, joiden valinta on perusteltua, sillä yhteistyökumppanin oli helppo lähestyä heitä. Yhteistyökumppanimme otti yhteyttä sijaisvanhempiin, sillä hänellä ei ollut lupaa

antaa sijaisvanhempien yhteystietoja meille. Saatekirjeessä pyysimme, että haastattelut voitaisiin tehdä ilman lasten läsnäoloa, jotta haastattelu ei keskeytyisi. Tämä onnistui kaikkien haastateltavien kohdalla ja sijaisvanhemmat olivat ymmärtäväisiä pyyntömme suhteen. Toiveenamme oli, että haastattelut voitaisiin toteuttaa haastateltavien kotona, jotta ilmapiiri olisi heille rento ja turvallinen. Tämä onnistui kaikkien kohdalla.

Tavoitteenamme oli haastatella sijaisvanhempia neljästä tai viidestä sijaisperheestä, mutta onnistuimme saamaan haastateltavia kolmesta perheestä. Tarkoituksena oli tehdä kaikkien haastateltavien kohdalla parihaastattelu, jota käytetään usein silloin, kun tutkitaan kasvatustieteellisiä asioita esimerkiksi sijaisvanhemmuuteen liittyvää tukea. Haastateltavat ovat usein paljon luontevampia ja puheliaampia, kun paikalla on useampi henkilö. Tutkijan tulee pohtia, saako hän parihaastattelusta paremman tuloksen kuin yksilöhaastattelusta. Valinta riippuu usein siitä keitä haastateltavat ovat ja mikä on tutkimuksen aihe. (Hirsjärvi 2009d, 210.) Tässä tutkimuksessa parihaastattelu onnistui yhden perheen kohdalla ja kaksi haastattelua tehtiin toisen vanhemman kanssa toisen ollessa töissä tai lapsen kanssa. Lisäksi lähetimme yhdelle haastateltavalle hänen omasta pyynnöstään sähköpostilla kysymykset, joihin emme kuitenkaan saaneet vastausta.

Aloitimme jokaisen haastattelun kysymällä sijaisvanhemmilta taustatietoja, esimerkiksi kauanko he ovat sijaisvanhempana olleet. Tämä auttoi heitä virittäytymään keskusteluun. Taustatietojen jälkeen pyysimme heitä kertomaan arjestaan ja sen jälkeen saamastaan tuesta. Pyrimme pitämään kysymysten määrän mahdollisimman vähäisenä, jotta emme johdattelisi heitä. Jokaisen haastattelun myötä haastattelutaitomme kehittyivät avoimempaan suuntaan. Haastattelutilanteissa tunnelma oli rento ja kotoisa ja haastattelut teimme kahvittelun lomassa. Haastattelunauhojen kanssa ilmeni haasteita, sillä kaikki kohdat eivät kuuluneet selvästi. Kaksi haastattelua nauhoitettiin varalta kahdella tallennusvälineellä. Haastattelut kestivät 18 – 27 minuuttia.

Päädyimme tekemään kaikki haastattelut yhdessä siksi, että olemme molemmat aloittelevia tutkijoita ja toinen oli haastattelutilanteessa hyvänä tukena. Molemmat kyselevät asioita omalla tyylillään, joten oli tärkeää, että molemmat myös pääsevät ääneen. Toinen saattaa ymmärtää kysyä sellaisia asioita, joita toinen ei siinä tilanteessa huomaa kysyä. Jokaisen haastattelun jälkeen pohdimme sitä, saimmeko vastaukset tutkimustehtäviin ja voisiko jotain parantaa seuraavaan haastatteluun. Tätä olisi ollut vaikea tehdä, jos haastattelun olisi tehnyt yksin. Tässä tutkimuksessa vaikuttaa tutkijatriangulaatio, joka tarkoittaa sitä, että vähintään kaksi tutkijaa on tekemässä tutkimusta. Olimme molemmat mukana alusta lähtien, aina suunnitelmasta johtopäätösten tekoon

asti. Useamman kuin yhden tutkijan tutkimus mahdollistaa sen, että keskustelujen avulla tutkittava ilmiö syventyy. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 182 – 183.)

Meillä oli haastateltavien lupa lähestyä heitä tutkimuksen tiimoilta myöhemminkin, joten lähetimme heille lisäkysymyksen. Annoimme saman mahdollisuuden myös heille ja yksi haastateltava lähestyikin meitä vielä jälkikäteen lapsen aiemman sijoituspaikan antamaan tukeen liittyen. Lisäkysymykset, joilla me sähköpostitse lähestyimme sijaisvanhempia, koskivat vertaistukea. Lähetimme lisäkysymykset, sillä koimme vastaukset vertaistuesta puutteelliseksi.

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksessa käytämme aineistolähtöistä sisällönanalyysia, sillä se sopii strukturoimattomaan aineistoon. Analyysi jaetaan kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston analyysi aloitetaan litteroimalla eli se kirjoitetaan sanasta sanaan auki. Litteroidusta aineistosta etsitään pelkistämällä tutkimustehtävän kysymyksillä kuvaavia ilmaisuja eli haastatteluista poimitaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tässä tutkimuksessa aineistosta etsitään ilmaisuja tuesta ja kehittämisehdotuksista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110 – 112.)

Aineiston analysoinnin aloitimme litteroimalla haastattelut eli kirjoitimme ne sanatarkasti auki. Kaikkienensa kolmen haastattelun litterointiin kului noin 10 tuntia ja auki kirjoitettua tekstiä tuli 27 sivua, joihin sisältyvät myös sähköpostitse saadut lisävastaukset. Litterointiin merkitsimme myös tauot ja naurahdukset. Litteroimme aineiston siten, että toinen litteroi yhden ja toinen kaksi haastattelua. Tarkistimme toistemme litteroinnit mahdollisten virheiden tai epäselvien kohtien varalta. Litteroinnin haasteena oli se, että osa nauhojen kohdista oli epäselviä. Tämä johtui siitä, että haastattelu tallentui nauhurille liian hiljaisena. Poistimme litteroinnista henkilöistä käytetyt nimet, sukupuolet sekä paikkojen erisnimet, jotta varmistaisimme anonymiteetin tältä osin. Merkitsimme tällaiset kohdat esimerkiksi *mainitsee lapsen nimeltä* tai *mainitsee lapsen sukupuolen*. Sijaisvanhemmat merkittiin koodeilla S1, S2, S3 ja S4. Itseämme koskevat puheenvuorot merkittiin koodeilla H1 ja H2.

Aineiston analyysin olemme litterointia lukuun ottamatta tehneet yhdessä, jotta olemme voineet keskustella yhdessä ja samalla perustella valintoja toisillemme. Litteroinnin jälkeen pelkistimme eli redusoidimme aineistosta pois epäolennaiset ilmaukset, josta emme saaneet vastausta tutki-

mustehtäviin. Redusoinnin jälkeen aloitimme ryhmittelyn eli klusteroinnin, jossa jaottelimme aineiston alaluokkiin kooten yhteen samankaltaisia ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110 – 112.) Tulostimme aineiston ja luimme sitä useasti läpi, jotta luomme syvemmän ymmärryksen aineistosta alaluokkien muodostamista varten. Ryhmittelimme aineistoa useaan kertaan, jotta löydäisimme toimivimman ratkaisun. Jaottelimme aineistoa muun muassa aikasidonnaisesti; ennen lapsen tuloa sijaisperheeseen ja lapsen tulon jälkeen. Aikaan perustuva jaottelu kuitenkin hylättiin, koska se ei ollut mielestämme toimiva. Lukiessamme aineistoa merkitsimme samankaltaisia ilmauksia, jotka liittyvät esimerkiksi omaan aktiivisuuteen, käytännön neuvoihin sekä lähipiirin tukeen. Ilmausten etsimisen jälkeen mietimme alaluokille niitä kuvaavat nimet, esimerkiksi ratkaisujen hakeminen yhdessä Nuorten Ystävien sosiaalityöntekijän kanssa sekä valmiuksien saaminen. Alaluokat muodostuivat samankaltaisista ilmauksista ja ne nimettiin sisältöä kuvaavilla nimillä. Alaluokkia muodostui yhteensä 31.

Yläluokat muodostimme kokoamalla yhteen samanlaisia ilmauksia sisältävät alaluokat. Yläluokkia tuli yhteensä kymmenen (10). Yläluokista muodostui neljä (4) pääluokkaa, jotka ovat tutkijoiden omalla päätöksellä sijaisvanhempien kokemuksia virallisesta tuesta, epävirallisesta tuesta ja vertaistuesta sekä sijaisvanhempien antamat kehittämissuositukset. Luokat muodostimme siten, että pidimme koko ajan mielessä tutkimustehtävät. Luokkien muodostus käy ilmi analyysikaavios-tamme (liite 2). Vaikka aineistosta karsiutuikin paljon turhaa, saimme kattavasti vastauksia tutkimustehtäviimme.

4.6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyyden toteutumista tulee tarkastella jo aiheen valinnasta lähtien (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Kuula (2011) kirjoittaa Renzettin ja Leen puhuvan siitä, että tutkimuksen aihe on arkaluonteinen, jos tutkittavat itse kokevat aiheen uhkaavana tai ahdistavana. Aiheet ovat usein yksityisiä ja salassa pidettäviä. Arkaluonteisia ovat myös aiheet, jotka saattavat stigmatoida tutkittavien ryhmän eli tässä tutkimuksessa sijaisvanhemmat voivat kokea aiheen osittain negatiivisena. Tässä tapauksessa on myös syytä pohtia sitä, ymmärretäänkö tutkimuksen aihe oikein. Osa sijaisvanhemmista saattaa ymmärtää asian niin, että mikäli hän on tarvinnut paljon tukea arjessaan, on hän huonompi sijaisvanhempi kuin toinen. Tällöin tutkimus saatetaan käsittää arviointina. Arkaluonteinen aihe ei ole esteenä tutkimuksen tekemiselle, mutta tutkijan täytyy ottaa tavallista paremmin huomioon tutkimuseettiset normit sekä tutkittavien oikeudet ja yksityisyys. Tässä tutkimuksessa keskitymme kuvailemaan sijaisvanhempien kokemuksia, joista osa voi olla

arkaluonteisia. Arkaluontoisien aiheiden kanssa tutkijan on oltava herkkätunteinen sen suhteen, mitä haastateltavat kertovat. Mikäli haastattelutilanne käy raskaaksi, on hyvä pitää taukoa ja rauhoitella tilannetta. (Kuula 2011, 135 – 136.)

Tutkimuseettisyyden eräs keskeisimmistä lähtökohdista on tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus (Hirsjärvi 2009b, 25). Tämän tutkimuksen kohdalla tätä täytyy pohtia melko kriittisesti, sillä kohderyhmälle lähetettiin useaan otteeseen muistutus tutkimuksesta. Muistutuksia jouduttiin lähettämään, sillä ensimmäiseen asettamaamme määräaikaan mennessä emme saaneet yhtään osallistujaa, joten pyysimme yhteistyökumppaniamme lähettämään saatekirjeet uudestaan. Jokainen haastateltava kuitenkin vaikutti olevan ihan vapaaehtoisesti mukana tutkimuksessa.

Eettisesti kestävän tutkimuksen kannalta haastateltaville on tärkeää kertoa, että haastattelu on luottamuksellinen, heidän anonymiteettinsä säilyy, heillä on oikeus keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tahansa sekä, jos haastattelu nauhoitetaan, on siihen oltava haastateltavien lupa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20; Kuula 2011, 21, 88 – 90, 106 – 108). Kirjoitimme jo saatekirjeessä (liite 3) näistä asioista. Kysyimme luvan nauhoittamiseen vielä, kun sovimme haastatteluaikaa sekä ennen haastattelun alkua. Samoin teimme myös nimettömyyden kohdalla, jotta haastateltaville ei jää epäselväksi, että heidän tietojaan ei levitellä. Anonymiteetti on tässä tutkimuksessa hieman kyseenalainen, sillä yhteistyökumppanimme on hankkinut haastateltavat meille. Itse emme ole hänelle haastatteluun osallistuneita henkilöitä kertoneet, mutta hän mitä luultavimmin tietää heidät. Yhteistyökumppanillamme on työnsä puolesta vaitiolovelvollisuus. Anonymiteettia heikentää myös se, että tutkimuksessa käytimme tutkimusmenetelmänä lomakekyselyn sijaan haastattelua, jossa ollaan suorassa kontaktissa informantin kanssa ja näin ollen tutkija tietää, kuka haastateltava on (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36). Kerroimme haastateltavillemme siitä, että haastatteluaineistoa eivät käsittele muut kuin tutkijat. Käsitelimme aineistoa aina jommankumman kotona emmekä lähettäneet aineistoa toisillemme sähköpostitse, jolla varmistimme aineiston salassa pysymisen.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) on määrittänyt tutkimuksen kannalta hyvän tieteellisen käytännön ohjeet. Hyvän tieteellisen käytännön keskeiset periaatteet ovat muun muassa rehellisyys, tarkkaan raportoidut tutkimuksen vaiheet, lähdeviittausten oikeaoppinen merkintä, tutkimuslupien hankinta sekä avoimuus tutkimusta tehdessä. Tässä tutkimuksessa olemme noudattaneet näitä periaatteita. Olemme varmistaneet tarkkaan raportoinnin sillä, että olemme pitäneet oppimispäiväkirjaa tutkimuksen vaiheista, jotta osaamme kirjata ne lopulliseen raporttiin oikein. Tässä

tutkimuksessa on pyritty välttämään toisen käden lähteitä, mutta jos niitä on käytetty, olemme viitanneet myös alkuperäiseen lähteeseen. Ennen haastattelujen tekemistä saimme tutkimusluvan, joka allekirjoitettiin kaikkien osapuolten kesken (liite 1). (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Kerroimme haastateltaville jo saatekirjeessä, että tutkimuksen valmistuttua sekä haastattelunauhast että litteroidut tekstit hävitetään. Olemme poistaneet tiedostot tietokoneelta sekä tuhonneet paperiversioina olleet litteroinnit.

4.7 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää kuvata jokainen tutkimuksen vaihe tarkasti raportoiden myös ongelmatilanteet. Tutkijan on itse arvioitava luotettavuutta jokaista valintaa tehdessään. Esimerkiksi se, missä haastattelut on tehty, tulee selvittää tarkasti ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi 2009c, 232.) Tässä tutkimuksessa pyrimme raportoimaan prosessin niin tarkasti kuin mahdollista. Kerromme rehellisesti haastattelujen toteuttamisesta, aineiston analysoinnista sekä tuloksista niitä vääristämättä. Yksi tärkeimmistä luotettavuuteen vaikuttavista tekijöistä on se, että tutkijalla on tarpeeksi aikaa tehdä tutkimus huolellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185; Hirsjärvi 2009d, 206 – 207.) Käytimme tämän tutkimuksen tekemiseen enemmän aikaa kuin alun perin suunnitelmissa oli. Alkuperäisenä tarkoituksena haastattelut oli tehdä jo tammi-helmikuussa 2013, mutta haastattelujen tekeminen venyikin maaliskokuuhun.

Luotettavuuteen mahdollisesti vaikuttava tekijä on sosiaalisen suotavuuden ilmiö. Se tarkoittaa sitä, että haastateltava antaa haastattelussa itsestään ja tilanteestaan paremman kuvan kuin se todellisuudessa on. Ihminen haluaa kuvata itseään hyvänä kansalaisena, velvollisuudet täyttävänä sekä paljon tietävänä ihmisenä. Sosiaalisesti suotavia vastauksia annetaan erityisesti aiheista, jotka ovat haastateltavalle jollain tavalla arkaluonteisia, esimerkiksi taloudellinen tilanne tai sairaudet. Tässä tutkimuksessa on olemassa mahdollisuus saada luotettavuuteen vaikuttavia tuloksia juuri sosiaalisen suotavuuden ilmiön vuoksi: aiheemme on arkaluonteinen ja tunteita herättävä ja se voi aiheuttaa sijaisvanhemmille tarpeen olla kertomatta kaikista heille haastavista asioista ja kokemuksista. (Hirsjärvi 2009a, 206 – 207.)

Haastattelun käyttö tutkimusmenetelmänä vaikuttaa luotettavuuteen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185). Haastattelutilanteissa huomasimme, että olisimme tarvinneet lisää tietoa ja ohjausta avoi-

meen haastatteluun liittyen. Pohdimme sitä, kuinka avoimena pystyimme haastattelun lopulta pitämään. Pohdimme myös sitä, ymmärsivätkö haastateltavat tuen käsitteen siten, kuin me sen tarkoitimme. Joidenkin kysymysten kohdalla tarkensimme, mitä tuki tässä tutkimuksessa tarkoittaa. Jälkeenpäin pohdimme sitä, olisiko haastateltaville pitänyt lähettää tuesta jonkinlainen määritelmä, jotta he olisivat voineet miettiä vastauksia etukäteen. Myös litteroinnissa oli ongelmia, jotka saattavat vaikuttaa luotettavuuteen, sillä emme saaneet kaikista selvää. Me molemmat kuuntelimme haastattelunauhat useaan kertaan epäselvien kohtien takia.

Luotettavuuteen vaikuttaa tutkijan tekemät päätökset ja tulkinta. Aineiston redusointiin on syytä kiinnittää tarkkaa huomiota, sillä tutkija saattaa epähuomiossa karsia pois jotain tutkimuksen kannalta oleellista tietoa. Kaksi eri tutkijaa voi saada samasta aineistosta erilaiset tulokset. Pelkistimme aineiston yhdessä ja vaikka karsimme epäolennaiset ilmaukset pois, säilytimme ne eri tiedostolla ja tarkistimme useaan otteeseen, jotta mitään oleellista ei jäisi pois. (Hirsjärvi 2009c, 231 – 233.) Tutkija tekee päätöksiä valitessaan tietoperustassa käytettäviä lähteitä, joiden käytön suhteen on oltava kriittinen. Tutkija valitsee myös näkökulman, josta lähdettä tarkastelee ja tulkitsee. Erityisesti Internet-lähteiden kanssa on oltava huolellinen, sillä kaikilla on mahdollisuus kirjoittaa Internetiin. Olemme valinneet käytetyt lähteet huolellisesti tarkastellen julkaisutahon asiantunteudesta, puolueettomuutta sekä kirjoittajan arvovaltaa. Olemme myös kiinnittäneet huomiota siihen, että tutkimuksessa käytetyt lähteet ovat mahdollisimman uusia. (Sajavaara 2009, 113 – 114.)

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa osaltaan se, että käytämme raportissa haasteltavien suoria lainauksia. Mahdollisimman monenlaiset lainaukset kuvaavat tutkimustuloksia monipuolisesti. Lainaukset tukevat raportoituja tuloksia.

5 SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA SIJAISVANHEMMUUTEEN LIITTYVÄSTÄ TUESTA

Tässä luvussa tarkastelemme haastatteluista saatuja tuloksia, joista olemme saaneet vastauksen ensimmäiseen tutkimustehtäväämme. Haastatteluista saatu aineisto järjestyi viitekehyksessä olevan tuen jaon mukaan. Ensin tarkastelemme sijaisvanhempien kokemuksia virallisilta tahoilta saamastaan tuesta. Toisessa alaluvussa kuvailemme sijaisvanhempien kokemuksia epävirallisesta tuesta. Viimeisenä esittelemme kokemuksia vertaistuesta. Käytämme tulosten tarkastelussa suoria lainauksia, jotka merkitsemme lainausmerkein ja kursivoiden. Lainaukset havainnollistavat saatuja tutkimustuloksia. Lainauksissa olevat sulut selventävät, mitä sijaisvanhemmat ovat vastauksillaan tarkoittaneet.

5.1 Sijaisvanhempien kokemuksia virallisesta tuesta

Sijaisvanhemmat kertoivat, että sijoituksen alkuvaiheessa tukea tarvitaan paljon. Sosiaalityöntekijä oli antanut neuvoja käytännönasioiden hoitamiseen. Tällaisia asioita ovat olleet esimerkiksi pankkiasioiden hoitaminen ja lapsen muuttoon liittyvät asiat. Sijaisvanhemmat eivät tienneet tarkasti, mitkä asiat ovat heidän vastuullaan ja mitkä asiat hoituvat sijoittavan paikkakunnan sosiaalityöntekijän toimesta. Sijaisvanhemmat korostivat alkuvaiheessa Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijän tärkeyttä ja hän oli käynyt perheissä alussa useamman kerran kuussa. Sijaisvanhemmat kokivat saaneensa rohkaisua ja valmiuksia arjessa selviytymiseen. Aineiston mukaan sosiaalityöntekijän antama tieto lisäsi sijaisvanhempien varmuutta toimia sijaisvanhempina.

” -- Pittääkö ite tehdä muutoksia ja kaikkia tällaisia miten miten olihan se niinkö tavallaan outo ku yhtäkkiä olikin siinä. Mitä me tehdään ja mitä tehdään toisesa päässä, että tällaiset oli sitte...”

Sijaisvanhemmat pitivät PRIDE-valmennusta hyödyllisenä ja he olivat saaneet sieltä uusia tuttavuuksia. Aineistosta nousi esille PRIDE-valmennuksessa mukana olleen mentorin eli pidemmän aikaa sijaisvanhempana toimineen henkilön tärkeys. Sijaisvanhemmat kokivat, että mentorilta saadaan käytännön tietoa ja esimerkkejä, joiden koettiin olevan hyödyllisiä arjessa.

Sijaisvanhemmat kuvailivat Nuorten Ystäviltä saatua tukea tärkeäksi ja kattavaksi. Nuorten Ystävien tarjoama tuki oli ensimmäinen asia, jonka sijaisvanhemmat tuen suhteen mainitsivat. Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijän kerran kuussa tekemät kotikäynnit koettiin todella tärkeiksi ja hyödyllisiksi. Sijaisvanhemmat kokivat, että yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa ei vaatinut korkeaa kynnystä ja sosiaalityöntekijä auttoi pienissäkin asioissa. Sijaisvanhemmat kertoivat, että yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa tapahtuu myös puhelimitse ja sähköpostin välityksellä. Sijaisvanhemmat kokivat tällaisen yhteydenpidon helpoksi.

”No Nuorten Ystäviltä mitä on, niin se on kyllä tosi hyvä se... ja laaja tuki”

”-- Puhelinsoiton päässä, että jos sattuis jottai kysyttävää tulemaan --”

Sijaisvanhemmat kokivat, että sosiaalityöntekijä näkee vaivaa selvittääkseen vastaukset sijaisvanhempien kysymyksiin. Sijaisvanhemmat kertoivat, että he pohtivat yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa ratkaisuja eteen tuleviin haasteisiin. Sijaisvanhempien vastauksissa korostui se, että Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijä oli se, johon otetaan ensimmäisenä yhteyttä ja johon luotettiin.

”Se niin vaan selevittää.”

”Mietitään sitte yhdessä mille sitä ruetaan.”

Sijaisvanhemmat kertoivat vuorovaikutuksesta sijaislapsen entisen sijoituspaikan kanssa. Toisaalta sijaisvanhempien kokemukset olivat positiivisia ja lapsen entisestä sijoituspaikasta saatiin tietoa ja tukea. Toisaalta taas kokemukset olivat negatiivisia eikä tietoa ollut saatavilla. Sijaisvanhemmat kokivat, että lapsen sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijät olivat kiireisiä, eikä heiltä aina saanut vastausta kysymyksiin. Toisaalta sijaisvanhemmat kokivat, että heidän ei edes kuulu saada tukea heiltä.

”-- Hirviän vähän oltu sinne (sijoituspaikkaan) yhteyksissä -- Sosiaalityöntekijätkää oikein tienny näistä asioista -- ”

”-- En mä voi sanua, että ois hirviästi tuettu ainakkaa tuolta niinku lapsen kotikunnasta -- mun mielestä se ei varmaan niin kuulukkaan --”

” -- Olivat täysin tukemassa/auttamassa lapsen meille muuttamisessa -- Yhteistyö myös jatkuupi tuonne --”

Sijaisvanhemmat olivat itse aktiivisia tarvitessaan ja etsiessään tietoa. Sijaisvanhempien mukaan on osattava itse ottaa yhteyttä viranomaistahoon, kun tilanne sitä vaatii. Sijaisvanhemmat kertoivat, että sijaislapsen entisen kotikunnan sosiaalityöntekijöitä sai odottaa vastausta kauan tai sitä ei tullut ollenkaan. Sijaisvanhemmat joutuivat hoitamaan sijaislapsen liittyviä asioita monen tahon kautta ja sijaisvanhemmat kokivat, että se oli hidasta ja hankalaa.

”Ja sitte pittää tosiaan rohkiasti ite pyytää sitä apua jos tarttee, jos tulee jotaki ongelmia, ni pittää kysellä.”

”-- Varmaan ite pitäs pommittaa enemmän.”

”-- Lapsilla on edunvalvoja ni ja sitte ne omat sosiaalityöntekijät, ni monen henkilön kautta pittää näitä asioita hoitaa, ni se on vähän hiasta.”

Sijaisvanhemmat puhuivat yhteistyöstään sijaislapsen koulun ja neuvolan kanssa. Sijaisvanhemmat kertoivat, että toteutuessaan yhteistyö oli mahdollista ja esimerkiksi palavereja pidettiin, mutta heidän kokemuksensa oli se, että yhteistyö oli pitkälti heidän yhteydenpitonsa varassa. Sijaisvanhempien kokemusten mukaan joidenkin yhteistyötahojen asenne sijoitettua lasta kohtaan oli negatiivinen. Sijaisvanhemmat pohtivat sitä, oliko sijaisperheen kohtaaminen työntekijälle uusi asia, jota ei osattu käsitellä ammattitaitoisesti. Toisaalta sijaisvanhemmat olivat toiveikkaita lapsen tulevan koulunkäynnin ja yhteistyön onnistumisen suhteen.

Sijaisvanhemmille kuuluu lakisääteinen vapaa, jota varten on mahdollista saada koulutettu sijainen. Sijaisvanhemmat olivat tietoisia tästä oikeudesta, mutta tämä ei ollut ajankohtainen asia perheille. Sijaislapset olivat kotiutuneet perheeseen jo niin hyvin, että sijaisvanhemmat pitivät heitä täysivaltaisina perheenjäseninä, jotka otetaan mukaan lomalle. Sijaisvanhemmat olivat tietoisia siitä, että sijaisen saaminen voi olla hyvinkin hankalaa. Sijaisvanhemmat pohtivat, kuinka suuri kynnys on päästää vieras ihminen omaan kotiinsa hoitamaan sijaislasta.

”Niin ja kyllähän ne varmaan järjestää, mutta ei meillä oo ollu tarve, ja tuskin tullekaan näijen kans. Pittää ottaa ne mukkaan sitte.”

”-- Kuulostaa aika isolta asialta saaha --miettiny, että minkälainen se on ja kynnyks päästää lomittaja sisälle... on suuri.”

5.2 Sijaisvanhempien kokemuksia epävirallisesta tuesta

Aineistosta nousi esiin se, että läheisiltä saatua tukea pidettiin usein niin itsestään selvänä, ettei sitä mielletä tueksi. Sosiaalista tukea pidettiin kuitenkin todella tärkeänä ja voimaannuttavana tekijänä. Sijaisvanhempien vastauksissa puhe perheestä oli vähäistä. Perhe ilmeni sijaislapsen kotiutumisen, parisuhteen ja perheen biologisten lasten suhtautumisen kautta. Sijaisvanhemmat pitivät tärkeänä molempien vanhempien sitoutumista sijaislapsesta huolehtimiseen. Sijaisvanhemmat korostivat rutiinien luomista ja niiden ylläpitämistä. Sijaislapset olivat olleet kauan laitoksessa, joten lapset eivät olleet omatoimisia. Sijaisvanhemmat pitivät tärkeänä sitä, että lapset oppisivat huolehtimaan esimerkiksi koulutarvikkeistaan. Sijaisvanhemmat pitivät sijaisvanhemmuutta elämäntehtävänä.

*”Tietenki jos semmosta tukia aatellaan, että onhan sekin tukia *nauraa* tietenki, se on semmosta vähän näkymätöntä tukia.”*

”Me ollaan varmaan puolison kanssa siitä (sijaisvanhemmuudesta) puhuttu jo silloin ku ollaan tavattu.”

”Niinku mä sannon, että se on niinku kottiutunu lapsi vallan mainioisti. Se on ollu niinku se ois syntynyt tähän perheeseen ja ollu niinku tossa aina.”

Sijaislapsen biologiseen sukuun liittyvät vastaukset jakautuivat positiivisiin ja negatiivisiin kokemuksiin. Sijaisvanhemmat pitivät yhteydenpitoa lapsen biologiseen sukuun tärkeänä. Sijaisvanhemmat kokivat yhteydenpidon olevan pääosin positiivista. Sijaislapsen biologisia isovanhempia pidettiin tärkeänä osana lapsen elämää. Sijaisvanhemmat kokivat, että sijaislapsen biologinen vanhempi on tukenut sijaisvanhempien tehtävää lapsen kasvattajana esimerkiksi antamalla hyväksynnän sijoitukselle. Biologisen vanhemman hyväksyntää pidettiin arkea helpottavana tekijänä. Vaikka välit lapsen biologiseen sukuun koettiin hyväiksi, saattoi kanssakäymisessä ilmetä ristiriitoja.

”Suku on tavallaan on ottanu hyvin meijät vastaan ja on sillain mutta kyllä siinä on niinkö semmonen ristiriita -- yritti että ei he niinkö meitä vastaan oo he on vaan sitä sosiaaliviranomaisten ja niitten päätöksiä vastaan.”

” -- Meillä on hyvät välit siihen sijotetun vanhempiin tai sukulaisiin että, neki on niinku antanu meille sen työ, niin sanotun työrauhan niin niin tota, ei etes semmosia oo ongelmia sinne suuntaankaan.”

”Oikein tyytyväisiä, että lapset on päässy perheeseen.” (lapsen biologiset sukulaiset)

Sijaisvanhempien vastauksissa ilmeni se, että sijaisvanhempien lähipiiri ja suku oli ottanut sijoitetun lapsen hyvin vastaan. Suvun puheissa sijaislasta pidettiin perheenjäsenenä, tasavertaisena biologisten lasten kanssa. Sijaisvanhemmat arvelivat saavansa tarvittaessa tukea sukulaisiltaan. Sukulaisilta saatava tuki oli enemmän konkreettista, sillä sijaisvanhemmilla on sijaislapsen liittyen vaitiolovelvollisuus, eivätkä he voi keskustella kaikesta sukulaistensa kanssa. Sukulaiset kävivät perheen kotona esimerkiksi auttamassa kotitöissä ja olemassa lapsen kanssa. Vaitiolovelvollisuus koskee myös sijaisvanhempien keskusteluja ystävien kanssa, mikä nousi esille aineistosta.

”Ne on niinku mejjän perheessä -- kyllähän ne varmaan antaa (tukea) jos tarttee.”

”Nii omia lapsia, mejjän perhe tullee nyt kyllään, varatkaa paljo kahavileipää.”

5.3 Sijaisvanhempien kokemuksia vertaistuesta

Vertaistuki korostui aineistossa ja sitä pidettiin tärkeänä ja hyödyllisenä. Sijaisvanhemmat puhuivat vertaistuesta lähinnä vertaisryhmän kautta. Vertaisryhmässä ovat läsnä vain sijaisvanhemmat. Ryhmässä käsiteltävät asiat liittyivät sijaisvanhempien mukaan muun muassa lasten kasvatukseen ja käyttäytymiseen, omaan jaksamiseen sekä lapsen tukemiseen laitospelämän jälkeen. Sijaisvanhemmat kertoivat, että ryhmässä ei pelkästään käsitellä ongelmia, vaan myös iloitaan yhdessä onnistumisen hetkistä. Vertaisryhmässä käymistä pidettiin ehdottoman tärkeänä ja tarpeellisenä, sillä ryhmässä voi jakaa kokemuksia ja saada vinkkejä. Ammattilaisen mukanaoloa ryhmässä pidettiin tärkeänä, koska häneltä saatiin asiantuntijatietoa.

”Meillähän on siellä alan ammattilaiset yhdessä vanhempien kanssa asioista juttelemassa.”

”Siellä on kyllä ihan niinkö sillain että eri kokemuksia ja että pystyy jakkaan ne. Se on kyllä niinkö semmonen ehoton mistä on tykänny --”

Sijaisvanhemmat pitivät tärkeänä koko perheen tapaamisia. Sijaisperheille järjestetään silloin tällöin yhteisiä tapahtumia, joissa perheet voivat tavata ja keskustella toisten sijaisperheiden kanssa. Sijaislapset tapaavat toisia sijaislapsia ja saavat näin itsekkin vertaistukea.

Puhuttaessa vertaistuesta, sijaisvanhempien vastauksissa korostui sosiaalisen median merkitys. Sijaisvanhemmat kertoivat, että he olivat perustaneet Facebookiin suljetun ryhmän, jossa he voivat vaihtaa ajatuksia ja kuulumisia. Sijaisvanhemmat kertoivat käyttävänsä sosiaalista mediaa kysyäkseen pidempään sijaisvanhempana olleelta neuvoa esimerkiksi paperiasioiden hoitamiseen. Sosiaalista mediaa pidettiin helppona tapana kysyä asioita ja sen hyötynä pidettiin sitä, ettei se ole aika- tai paikkasidonnainen. Facebookin ryhmää pidettiin hyvänä myös siksi, että sen avulla voi pitää yhteyttä kauempana asuviin sijaisperheisiin.

”Nii facebookissa tykkää tykkää”

”-- Semmonen oma ryhmä ni jotaki ollaan aina vaihettu.”

” -- Facebookin kautta -- siis asiakirjoihin ja tämmösiin, niin niin tota sieltä on kans yks hyvä kanava kysästä.”

Sijaisvanhempien kokemuksissa korostui toisen sijaisperheen merkitys vertaistuen antajana. Samassa elämäntilanteissa olevat perheet osaavat tukea toisiaan paremmin kuin sellaiset perheet, jotka eivät toimi sijaisperheenä. Vastauksissa korostui se, että toinen sijaisperhe oli ikään kuin ylimääräinen tukiverkosto. Toisen sijaisperheen kanssa jaetaan arjen ilot ja surut.

6 SIJAISVANHEMPIEN KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SIJAISVANHEMMUUTEEN LIITTYVÄÄN TUKEEN

Tässä luvussa tarkastelemme haastatteluista saatuja tuloksia, joista olemme saaneet vastauksen toiseen tutkimustehtäväämme eli kehittämisehdotuksia sijaisvanhempien tukemiseen liittyen. Sijaisvanhemmat olivat toimineet sijaisvanhempina alle vuoden, joten heillä ei ollut kovinkaan paljon ideoita toiminnan kehittämiseksi.

”No, aina varmaan on parannettavaa. Mitähän sitä keksis...”

Sijaisvanhemmat olivat pohtineet, että sijoitetuille lapsille olisi hyvä saada oma vertaisryhmä, jossa olisi saman alueen sijoitettuja lapsia. Tätä perusteltiin sillä, että lapset tutustuisivat toisiinsa, samassa tilanteessa oleviin lapsiin. Sijaisvanhemmat kertoivat lasten tulevan toiselta paikkakunnalta, joten heillä ei ole uudessa kotikunnassa juurikaan sosiaalisia verkostoja. Vertaisryhmän kautta toivottiin lapsille toiminnallista tekemistä, jonka kautta sijoitetut lapset saisivat suunnilleen omanikäistensä seuraa.

”Nii tuossa samassa, samassa liemessä”

”Muutenki saattavat tulla toiselta paikkakunnalta, että se on vähän vaikia ”

” -- Semmonen joku oma juttu että ne vaikka kävis keilaamassa ja pizzalla, tutustuvat keskenään, ketä tällä alueella on sijoitettuja lapsia.”

Sijaisvanhemmat puhuivat kehittämisehdotusten yhteydessä siitä, että olisi mukava saada koko perheen yhteisiä sekä vanhempien omia tapahtumia. Sijaisvanhemmat eivät kuitenkaan vaatimalta vaatineet näitä tapahtumia. Tapahtumien olisi hyvä olla toiminnallisia ja yhteishenkeä nostattavia. Tapahtumien tärkein anti olisi sijaisvanhempien mukaan vertaistuen saaminen ja antaminen.

Sijaisvanhempien vastauksista oli tulkittavissa tyytymättömyyttä sijaislapsen entisen sijoituspaikan yhteydenpitoon ja tiedonkulkuun. Osa sijaisvanhemmista ei ollut saanut entisestä sijoituspaikasta minkäänlaisia tietoja lapsesta tai tukea lapsen muuttaessa perheeseen. Aineistosta koros-

tuu toive siitä, että entisen sijoituspaikan kanssa tehtäisiin yhteistyötä myös sijoituksen jälkeen. Yhteistyö hyödyttäisi ennen kaikkea lapsen sopeutumista sijaisperheeseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tavoitteena oli kuvailla, millaisia kokemuksia sijaisvanhemmilla on sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta sekä näkökulmia siitä, miten perhehoitopalveluita voisi kehittää. Tutkimustulokset vahvistivat teoriasta oppimaamme käsitystä siitä, että sijaisvanhemmat tarvitsevat paljon tukea monilta eri tahoilta. Sijaisvanhempien kokemuksista kävi ilmi se, että sijaisvanhemmat pitivät Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijältä saatua tukea tärkeimpänä, sillä hänen kanssaan pidettiin paljon yhteyttä ja tapaamiset koettiin rohkaisevana ja varmuutta antavana. Tulosten mukaan sijaisvanhemmat eivät osanneet ajatella sukulaisten antamaa apua tukena.

Nuorten Ystävät järjestää perhehoitoa ostopalveluna eli kunnat, joilla ei ole omaa perhehoidon yksikköä ostavat kolmannen sektorin toimijalta palveluita sijoittaakseen lapsia sijaisperheisiin. Sijaisvanhempien tukemisessa ja tuen saannissa merkityksellisenä osana näkyy yhteiskunta, joka lakien puitteissa ohjaa sijaisvanhempien toimintaa ja siten myös tuensaantia. Koska perhehoito on lastensuojelulain mukaan ensisijainen sijoitusvaihtoehto, on perhehoidon palveluita tärkeää kehittää.

7.1 Sijaisvanhempien saama tuki

Tutkimukseemme osallistuneiden sijaisvanhempien mukaan Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijän etenkin alkuvaiheessa tekemät kotikäynnit ovat merkityksellisiä, sillä sijaisvanhemmat olivat vasta-alkaneita sijaisvanhempia, eikä heillä ollut aiempaa kokemusta sijaislapsen liittyvien asioiden hoitamisesta. Alkuvaiheessa sijaisvanhemmat saivat sosiaalityöntekijältä tietoa käytännön asioiden hoitamiseen. Sosiaalityöntekijän kanssa keskusteltiin myös arjen sujumisesta sekä jaksamisesta. Kemiläinen (2012) toteaa opinnäytetyössään, että sosiaalityöntekijän merkitys sijoituksen alkuvaiheessa on todella tärkeää (Kemiläinen 2012, 29, 33). Sijaisvanhemmat pitivätkin ensisijaisena tukena Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijää ja toisaalta kokivat yhteydenpidon puutteelliseksi sijaislapsen omien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Janhunen (2008) viittaa artikkelissaan moniin eri tutkimuksiin, joissa sijaisvanhemmat ovat todenneet sosiaalityöntekijän tärkeyden tuenantajana (Janhunen 2008, 138). Sijaisvanhemmat kokivat, että yhteydenpito Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijään on helppoa ja ratkaisuja ongelmatilanteisiin etsitään yhdessä. Sijaisvanhempien kokemuksista ilmenee myös se, että yhteyttä perhehoidon

sosiaalityöntekijän kanssa pidetään tiiviisti. Janhusen (2008) mukaan yhteistyö onkin parhaimmillaan matalakynnyksistä ja säännöllistä (Janhunen 2008, 140). Sijaisvanhemmat kokivat säännöllisen yhteydenpidon tärkeäksi, sillä se varmisti jatkuvan tuensaannin. He eivät kokeneet missään vaiheessa jäävänsä yksin, vaan heillä oli tieto siitä, että sosiaalityöntekijän saa kiinni milloin tahansa. Sijaisvanhempien mukaan perhehoidon sosiaalityöntekijälle saattoi soittaa minkä tahansa kysymyksen vuoksi, mitä he arvostivat suuresti.

Sijaisvanhempien mukaan oli itse oltava aktiivinen asioiden selville ottamisessa sekä niiden hoitamisessa. Sijaisvanhemmat kokivat olevansa päävastuussa erityisesti koulussa pidettävien palaverien järjestämisessä. Lapsen koulu ja muut sijoitukseen liittyvät viranomaiset edustavat sijoituksessa yhteiskunnallisia tahoja. Sijaisvanhemmat toivat kokemuksissaan esille sen, että he tiedostavat tekevänsä arvokasta työtä sijoitettujen lasten hyväksi, mutta he olisivat toivoneet vastavuoroisempaa yhteydenpitoa. Kemiläinen (2012) toteaa myös omassa opinnäytetyössään sen, että saadaksesi tietoa sijaisvanhempana toimivan on oltava aktiivinen (Kemiläinen 2012, 30). Sijaisvanhemmat joutuvat olemaan yhteydessä moneen eri viranomaistahoon ja tämän he kokivat hitaaksi ja vaikeaksi. Sijaisvanhemmat toivoivat, että viranomaisilla olisi yhteisiä käytäntöjä, jotka helpottaisivat asioiden hoitamista. Janhusen (2008) tutkimuksessa sijaisvanhemmat olisivat kaihanneet kuntien välille selkeitä, yhteisiä toimintatapoja esimerkiksi pankkiasioiden hoitamiseen (Janhunen 2008, 137). Sijaisvanhempien kokemukset yhteydenpidosta lapsen entiseen sijoituspaikkaan vaihtelivat. Toisaalta he kokivat, että sijoituspaikka oli antanut sijaisperheelle tukea esimerkiksi tukemalla lapsen muuttamista, toisaalta taas sijaisvanhemmat eivät olleet saaneet lainkaan tietoa esimerkiksi sijaislapsesta. Yhteydenpito oli selvästi sijaisvanhempien vastuulla.

Sijaisvanhemmat pitävät yleisesti PRIDE-valmennusta kattavana ja he ovat sitä mieltä, että se antaa valmiuksia tukea sijoitettua lasta (Marjomaa & Laakso 2010, 77; Saarinen 2006, 71). Sijaisvanhemmat olivat käyneet PRIDE-valmennuksen ja he kokivat sen hyödylliseksi ja tarpeelliseksi. PRIDE-valmennuksessa mukana ollut mentori koettiin tärkeäksi, sillä hänellä on vahvaa kokemusta sijaisvanhemmuudesta. Sijaisvanhempien puheissa korostui se, että mentorin esimerkit auttoivat arjessa esimerkiksi haastavissa kasvatustilanteissa. Sijaisvanhemmilla on oikeus lakisääteeseen vapaaseen (Perhehoitajalaki 312/1992 6§, 6a§). Tuloksista käy ilmi, että sijaisvanhemmat olivat kyllä tietoisia mahdollisuudesta saada koulutettu sijainen hoitamaan sijoitettuja lapsia, mutta sijaisen hyödyntämistä ei ollut ajateltu. Sijaisvanhemmat olivat olleet tehtävässään niin lyhyen ajan, ettei sijaisen hyödyntäminen ollut heille ajankohtainen asia.

Sijaisvanhemmat eivät osanneet ajatella sukulaisten antamaa apua tukena, vaan sukulaisten yhteydenpitoa ja läsnäoloa perheen kanssa pidettiin itsestään selvänä. Kumpusalon (1991) mukaan jokainen perheenjäsen tukee toisiaan omalla tavallaan, eikä sitä näin ollen ole helppo mieltää tueksi. Perheen ja sukulaisten kesken tukeminen perustuu vuorovaikutukseen sekä yhteisön luomaan turvallisuuteen, hyväksyntään ja arvostukseen. (Kumpusalo 1991, 14.) Hyväksyntää ja arvostusta sijaisvanhempien työtä kohtaan voidaan pitää erittäin hyödyllisenä henkisenä tuen antamisena. Sijaisvanhemmat ilmaisivat kokemuksissaan, että he ovat saaneet läheisiltään sekä lapsen biologisilta sukulaisilta hyväksynnän sijoitukselle sekä kasvatustyölleen, mitä pidettiin tärkeänä ja merkityksellisenä. Sijaisvanhemmat puhuivat vaitiolovelvollisuudesta ja sen tuomista haasteista. Sijaisvanhemmat eivät saa puhua sijaislapsen asioista sukulaisten ja ystävien kanssa, jolloin sosiaalityöntekijän ja vertaisryhmäläisten merkitys kuuntelijana korostui. Raitanen (2008) toteaa, että sijoitettujen lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvien asioiden jakaminen on rajoitettua. Vaikka sijaisvanhempien lähipiirissä olisi luotettava kuuntelija, estää vaitiolovelvollisuus puhumasta sijoitetun lapsen asioista. (Raitanen 2008, 165.)

Vertaistukea saadaan ja annetaan useiden eri kanavien kautta esimerkiksi ryhmässä tai sosiaalisessa mediassa (Nylund 2005, 203). Sijaisvanhempien mukaan vertaistuki on erittäin tärkeää, sillä vertaisryhmässä on läsnä toisia sijaisvanhempia, jotka elävät samankaltaisessa elämäntilanteessa. Sijaisvanhemmat puhuivat vertaisryhmästä, jossa sai jakaa mieltä painavia asioita, tukea arjenhallintaan sekä neuvoja. Raitasen (2008) ja Kemiläisen (2012) tutkimusten mukaan sijaisvanhemmat hyötyvät vertaistuesta (Kemiläinen 2012, 32; Raitanen 2008, 166). Sijaisvanhemmat kokivat vertaisryhmässä mukana olevan ammattilaisen hyödyllisenä, sillä häneltä saattoi kysyä asioita esimerkiksi kasvatukseen liittyen. Sijaisvanhemmat käyttivät sosiaalisessa mediassa vertaisverkostoja. Niihin sijaisvanhemmat osallistuivat oman aikataulunsa mukaisesti, mitä he pitivät sosiaalisen median käytännöllisenä piirteenä. Sosiaalisessa mediassa sijaisvanhemmat keskustelivat suljetussa ryhmässä, tarvittaessa myös nimettömänä (Nylund 2005, 203).

7.2 Sijaisvanhempien kehittämis ehdotukset

Sijaisvanhempien kokemuksista on johdettavissa tarvetta palvelujen kehittämiseen. Sijaisvanhemmat toivoivat, että sijoitetuille, saman alueen lapsille saataisiin oma vertaisryhmä, jossa lapset saisivat tavata samassa elämäntilanteessa olevia. Kemiläinen (2012) on saanut omassa opinnäytetyössään samankaltaisia tuloksia (Kemiläinen 2012, 35). Sijaisvanhempien mielestä

lasten vertaisryhmän tulisi olla toiminnallinen, sillä tekemisen kautta lapset tutustuvat toisiinsa helpommin.

Toisena kehittämissuositukseksi sijaisvanhemmat mainitsivat perheen yhteiset tapaamiset, joissa sekä sijaisvanhemmat että lapset saisivat toisiltaan vertaistukea sekä uusia sosiaalisia verkostoja. Ketola (2008) puhuu siitä, että koko perheen yhteisissä tapahtumissa vanhemmat ja lapset saavat lisää tietoa ja toimintamalleja. Tämä edistää perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Ketola 2008a, 51.) Sijaisvanhempien kokemuksista on tulkittavissa johtopäätös siitä, että sijaisvanhemmat toivoisivat lapsen entisen sijoituspaikan kanssa lisää yhteistyötä. Sijaisvanhempien kokemusten mukaan entisestä sijoituspaikasta oli hankalaa saada tietoa lapsesta ja hänen elämästään. Sijaisvanhemmat tarvitsisivat sijaislapsesta kaiken mahdollisen tiedon helpottaakseen lapsen sopeutumista sijaisperheeseen. Tiedonsaanti hyödyttäisi myös siten, että sijaisvanhemmat osaisivat tukea lasta ja hänen oirehtimistaan paremmin.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvailla sijaisvanhempien kokemuksia sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta sekä samalla kartoittaa kehittämisehdotuksia tukeen liittyen. Valitsimme laadullisen tutkimuksen, sillä mielestämme se on hyvä tapa tutkia ihmisten kokemuksia. Tutkimusmenetelmäksi valitsimme avoimen haastattelun, joka osoittautui haastavaksi tavaksi kerätä aineistoa. Pohdimme sitä, olisimmeko saaneet toisella tutkimusmenetelmällä kattavamman aineiston. Vaikka aineisto jäi suhteellisen suppeaksi, saimme vastaukset tutkimustehtäviimme, jotka olivat: *Millaisia kokemuksia sijaisvanhemmillä on sijaisvanhemmuuteen liittyvästä tuesta sekä Millaisia kehittämisehdotuksia sijaisvanhemmillä on sijaisvanhemmuuteen liittyvään tukeen.*

Sijaisvanhempien kokemuksista ilmenee se, että he ovat pääosin tyytyväisiä saamaansa tukeen. Nuorten Ystävien tarjoama tuki koettiin laajana ja hyvänä ja perhehoidon sosiaalityöntekijä oli sijaisvanhemmille ensisijainen tuenantaja. Sosiaalisesta tuesta sijaisvanhemmillä oli yllättäen vähän kokemuksia, mutta selkeytettyämme sosiaalisen tuen sisältöä, sijaisvanhemmat osasivat kertoa siitä paremmin. Sijaisvanhemmat mainitsivat joitakin kehittämisehdotuksia, vaikka he eivät heti keksineetkään, mitä haluaisivat kehittää. Selkeimpänä kehittämistarpeena sijaisvanhemmat painottivat lasten omaa vertaisryhmää ja perheen yhdessä tekemistä. Tuloksia tarkasteltaessa voi pohtia sitä, ovatko vastaukset sosiaalisesti suotavia eli kertoivatko sijaisvanhemmat asioista positiivisemmin kuin ne oikeasti olisivat.

Valitsimme tutkimuksen aiheeksi sijaisvanhempien tukemisen, koska aihe on mielestämme kiinnostava ja tärkeä. Olemme molemmat suuntautumassa lastensuojelun tai perhetyön alueelle, joten koimme aiheen olevan hyödyksi ammatillisen kasvun kannalta. Opinnäytetyöprosessi alkoi tammikuussa 2012, jolloin valitsimme suunta-antavaksi aihekokonaisuudeksi lapsen osallisuuden ja lastensuojelun. Otimme yhteistyökumppaniimme Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijään yhteyttä huhtikuussa 2012, jolloin päädyimme tutkimaan sijaisvanhempien tukemista. Tutkimussuunnitelman tekemiseen meni yllättävän kauan aikaa, sillä aloitimme sen tekemisen syyslukukauden 2012 alussa. Tutkimusluvan saimme suunnitelman hyväksymisen myötä helmikuun alussa 2013, minkä jälkeen yhteistyökumppanimme lähestyi sijaisvanhempia saatekirjeellämme. Haastattelut tehtiin maaliskuun ja toukokuun 2013 aikana.

Tutkimussuunnitelmaa tehdessä olisimme valinneet tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, mutta ohjaajien kanssa käydyn pitkän keskustelun jälkeen tutkimusmenetelmäksi valikoitui avoin haastattelu. Tämä tutkimusmenetelmä oli meille molemmille täysin uusi, emmekä saaneet tarkempaa ohjeistusta sen käyttöön. Aineiston keräämisen haastavaksi teki myös se, että sijaisvanhemmat olivat vasta aloittaneita eikä heillä vielä ollut kertynyt kokemusta tuen tarpeesta. Emme tehneet esihaastattelua, sillä saimme haastateltavia vähän. Jälkeenpäin ajateltuna tulimme siihen tulokseen, että esihaastattelusta olisi ollut hyötyä, jotta olisimme ehtineet edes hieman tutustua avoimen haastattelun tekemiseen. Sijaisvanhempia muistutettiin tutkimuksesta useaan kertaan, joten pohdimme sitä, painostettiinko sijaisvanhempia osallistumaan tutkimukseen. Kolmen haastattelun lisäksi saimme sijaisvanhemmilta jälkikäteen lisävastauksia sähköpostitse. Vastaukset täydensivät ja tarkensivat aineistoa. Pohdimme aineiston suppeuden suhteen sitä, olisiko sijaisvanhemmille pitänyt lähettää jonkinlaista pohjustusta aiheesta, jotta he olisivat ehtineet miettiä vastauksiaan etukäteen.

Aineiston analyysin aloitimme heti haastattelujen jälkeen litteroimalla ne sanatarkasti auki. Tämä työvaihe oli hidas ja haastava, sillä haastattelujen nauhoittamisessa ilmeni puutteita kuuluvuuden kanssa. Litteroinnin jälkeen aloimme analysoida saamaamme aineistoa aineistolähtöisen sisällysanalyysin avulla. Aineiston analysoiminen oli vaikeaa, sillä tutkimuksen tekeminen oli meille uutta. Analysointia helpotti se, että teimme tutkimusta koko ajan yhdessä, joten meillä oli mahdollisuus keskustella valinnoista ja pohtia saamiamme vastauksia.

Vastausten löytäminen tutkimustehtäviin oli haastavaa vaatien monta työtuntia ja useaa tarkastelunäkökulmaa. Teimme monta ryhmittelyä ennen kuin päädyimme lopulliseen ratkaisuun. Johtopäätösten tekeminen oli myös hankalaa, sillä teorian löytäminen ja sen yhdistäminen tutkimustuloksiin vaati aikaa. Luokkien muodostaminen oli tämän tutkimuksen vaikein ja työläin työvaihe, sillä emme täysin ymmärtäneet, miten luokat tulisi muodostaa. Luokkien muodostaminen tehtiin useaan kertaan ja kokeilimme monia eri vaihtoehtoja.

Yhteistyö Nuorten Ystävien perhehoidon sosiaalityöntekijän sujui erinomaisesti ja hän oli suurena apuna koko tutkimusprosessin ajan. Myös haastateltujen sijaisvanhempien kanssa yhteistyö oli sujuvaa ja haastatteluissa vallitsi rento tunnelma. Tutkimukseen osallistuneiden sijaisvanhempien kanssa aikataulujen ja käytäntöjen sopiminen sujui mutkitta. Sijaisvanhemmat halusivat panostaa tutkimukseen, sillä he lähestyivät meitä vielä jälkikäteen antamalla lisävastauksia. Yhteistyö tutkijoiden välillä sujui alusta alkaen hyvin. Koemme, että olemme saaneet toisistamme tukea ja tar-

jonneet toisillemme uusia näkökulmia pohtia tutkimuksen aihetta. Olemme molemmat halunneet panostaa tähän tutkimukseen ja pääosin olemme tehneet opinnäytetyötä aina kasvatusten, mikä on mahdollistanut keskustelujen käymisen.

Tutkimusprosessin aikana olemme oppineet pitkäjänteistä työskentelyä, joka auttaa meitä tulevassa työssä ihmisten kanssa. Olemme oppineet sietämään keskeneräisyyttä, mikä on tärkeä taito sosionomin (AMK) työssä. Tämän tutkimuksen teon myötä olemme oppineet tutkimuksenteon alkeet ja sen, missä järjestyksessä tutkimuksen eri vaiheet kannattaa suorittaa. Tästä taidosta on hyötyä tulevan työn kannalta, sillä nykypäivän työelämässä ollaan tekemisissä hankkeiden kanssa ja työtä raportoidaan jatkuvasti. Haastattelun käyttö tutkimusmenetelmänä antoi meille runsaasti valmiuksia tulevaan työhömmme asiakkaiden kanssa. Ammatillisen kasvun kannalta hyödyllisin oppimamme asia onkin haastattelutaitojen kehittyminen, sillä se auttaa meitä kysymään asiakkailta tarkentavia lisäkysymyksiä sekä kuuntelemaan paremmin, mitä sanottavaa heillä on. Olemme kehittyneet myös lähteiden valinnassa, sillä prosessin alkuun verrattuna olemme pohtineet lähteiden luotettavuutta ja eettisyyttä. Lähdekriittisyyden kautta olemme oppineet reflektimaan lukemaamme, mikä on syventänyt teoretiedon osaamistamme. Palvelujärjestelmäosaamisemme on kehittynyt, sillä olemme tehneet yhteistyötä kolmannen sektorin toimijan kanssa ja oppineet, miten järjestö voi tukea sijaisvanhempia kunnallisten palveluiden ohella.

Sijaisvanhempien esille tuomat kehittämisehdotukset voivat auttaa yhteistyökumppanimme kehittämään palveluitaan. Sijaisvanhempien kokemukset tuesta osoittavat sen, mikä on tukemisessa merkityksellistä. Tuloksista käy ilmi se, että perhehoidon sosiaalityöntekijää pidettiin tärkeänä tiedon ja tuen antajana. Tämän johtopäätöksen avulla sijaisvanhempien kanssa työskentelevät voivat tiedostaa tärkeän asemansa ja itse arvioida työtään. Näin perhehoidon sosiaalityöntekijän työn laatu varmistetaan jatkossakin. Sijaisvanhemmat pitivät vertaistukea merkityksellisenä oman jaksamisensa, toisiin sijaisvanhempiin tutustumisen sekä neuvojen saamisen kannalta. Yhteistyökumppani voi omalla tietoisella toiminnallaan tukea vertaisryhmän ryhmäytymistä ja kertoa sijaisvanhemmille ryhmistä. Yhteistyökumppani voisi kiinnittää huomiota vertaisryhmänjäseniin siten, että suurin piirtein samanikäisten sijaislasten sijaisvanhemmilla olisi yhteisiä tapaamisia. Suuri vaihtelu lasten iässä koettiin sijaisvanhempien taholta haitaksi, sillä sijaisvanhempien kertomisiin kokemuksiin ei voi täysin samaistua.

Perhehoito on kasvava sijoitusmuoto, joten sitä on syytä tutkia sijaisvanhempien jaksamisen tukemiseksi. Jatkokehittämisideamme liittyy vertaistukeen, josta voisi tehdä toiminnallisen tutki-

muksen esimerkiksi siten, mitä sijaisvanhemmat vertaisryhmältä odottavat, ja täyttyvätkö nämä odotukset. Sijaisvanhempien tukemista voisi tutkia myös sosiaalityöntekijän näkökulmasta, sillä siten voitaisiin arvioida, ovatko työntekijän ja sijaisvanhemman odotukset tuen suhteen lainkaan samansuuntaisia. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista haastatella samoja sijaisvanhempia kuin tässä tutkimuksessa ja selvittää, miten heidän tuen tarpeensa on muuttunut ja miten siihen viranomaisten taholta vastataan.

LÄHTEET

Ahto, A. & Mikkola, P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 13. Saarijärvi: Gummerus.

Bronfenbrenner, U. 1979. The Ecology of Human Development. Experiments by nature and design. London: Harvard University Press.

Hakkarainen, P., Kuukkanen, M. & Piispanen, H. 2012. Parasta perhehoitoa. Perhehoidon tietopaketti. Keuruu: Perhehoitoliitto ry.

Heinonen, H. 2011. Sadoissa verkoissa sukkulointia – kumppanuudet sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Hirsjärvi, S. 2009a. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 123 – 166.

Hirsjärvi, S. 2009b. Tieteelliselle tutkimustyölle asetetut vaatimukset. . Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 18 – 27.

Hirsjärvi, S. 2009c. Tutkimuksen reliabelius ja validius. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 231 – 233.

Hirsjärvi, S. 2009d. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 191 – 220.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2009. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Janhunen, T. 2007. Sijoitusten purkautuminen pitkäaikaisessa perhehoidossa. Helsinki.

Janhunen, T. 2008. Jotta sijoitukset kestäisivät. Teoksessa J. Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy, 123 – 146.

Jantunen, E. 2010. Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Teoksessa T. Laine, S. Hyväri & P. Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 85 – 98.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kalland, M. 2002. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 198 – 233.

Kemiläinen, M. 2012: Sijaisäitien kokemuksia ja kehittämisehdotuksia tukimuodoista. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma.

Ketola, J. 2008a. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa J. Ketola. (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: WS Bookwell Oy, 27-60.

Ketola, J. 2008b. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: WS Bookwell Oy, 15 – 26.

Kujala, V. 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 8/1991.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä : Bookwell Oy.

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS- Bookwell Oy, 28 – 45.

Laki lastensuojelulain 50§:n muuttamisesta. 2012. Finlex. Hakupäivä 5.7.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110316>.

Lastensuojelulaki 417/2007. Hakupäivä 18.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

MacGregor, T., Rodger, S., Cummings, A. & Leschied, A. 2006. The Needs of Foster Parents. A Qualitative Study of Motivation, Support, and Retention. *Qualitative Social Work* (5) 3, 351 – 368.

Marjomaa, P. & Laakso, M. 2010. Terveisiä täältä kodista! Lasten, sijaisvanhempien, syntymävanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmia lastensuojelun perhehoitoon. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 17.

Mehtonen, A. 2008. Tuettu sijaisvanhemmuus? Perhehoitajien kokemuksia saamastaan tuesta. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto. Hakupäivä 23.4.2013, pdf.
<http://www.kampus.uku.fi/gradut/2008/4349.pdf>.

Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. 2009. Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.

Nuorten Ystävät. 2013. Perhehoitopalvelut. Hakupäivä 18.4.2013.
<http://www.nuortenystavat.fi/palvelut/lastensuojelupalvelut/perhehoitopalvelut>.

Nurminen, K-M. 2010. Perhehoitoon hurahtaneet. Hiljainen tieto siirtyy eteenpäin mentoroinnissa.

Nurminen, K-M. 2013. Sijaisvanhemmuus on kuningaslaji. *Perhehoito* (2), 20.

Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Vastapaino, 195 – 213.

Ojala, T. & Uutela, A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. Porvoo: WSOY.

Oulun seudun sijaisvanhemmat ry. 2013. Hakupäivä 16.5.2013,
<http://oulunseudunsijaisvanhemmat.nettisivu.org/>.

Partanen, A. 2012. Valo pimeydessä. Nettivertautuen merkitys tahattomasti lapsettomille naisille. Lapin yliopisto, Pro gradu.

Pasanen, K. 2007. Perhehoidon intensiivinen ja porrastettu tuki. Teoksessa K. Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsen kanssa- olennaista etsimässä. Artikkelikokoelma Minun Elämäni-projektin työstä 2003-2006. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 7. 114-126.

Perhehoitajalaki 312/1992. Hakupäivä 18.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312>.

Perhehoito (3), 10-11. Hakupäivä 31.5.2013.
http://www.perhehoitoliitto.fi/julkaisut/phlehti3_10/mentorointi.pdf.

Perhehoitoliitto. 2013a. Keinuyhteisötaidehanke: voimauttavat taidemenetelmät osaksi lastensuojelun perhehoidon tukitoimia 2011-2014. Hakupäivä 2.5.2013,
http://www.perhehoitoliitto.fi/ajankohtaista/hankkeet_keinu.html.

Perhehoitoliitto 2013b. Perhehoitajien vertaisryhmätoiminta. Hakupäivä 6.5.2013,
<http://www.perhehoitoliitto.fi/palvelut/vertaisryhma.html>.

Pesäpuu ry, 2010, PRIDE- valmennus, hakupäivä 2.5.2013,
<http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/pride-valmennus/>.

Pirkanen, E. 2011. Sijaisperhe asiakkaana perheneuvolassa. Tampereen yliopisto, lisensiaattitutkimus. Hakupäivä 22.4.2013,
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00138.pdf>.

Pölkki, P., Raitanen, T. & Pitkänen, T. 2009. Millaista tukea sijaisvanhemmat saavat ja tarvitsevat Pride-valmennuksen jälkeen? Perhehoito (6), 12-14.

Raitanen, T. 2008. Sijaisvanhempien vertaisryhmäkokemuksia. Teoksessa J. Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy, 161 - 172.

Räty, T. 2012. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoitona. Sosiaalitieto 100 (1), 22 - 23.

Saarinen, S. 2006. Arjen ammattilaiset. Sijaisvanhemmuus työnä. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Sajavaara, P. 2009. Alustava lukeminen ja muistiinpanot. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 109 – 122.

Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Vanhemmuuden kiintymyssuoja. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 44 – 77.

Siekinen, K. 2010. Syvähaastattelu. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Juva: WS Bookwell Oy, 45 – 60.

Sinko, P. & Muuronen, K. 2013. Olisiko jo tekojen aika? Lastensuojelun asiakastyössä toimivien näkemyksiä lastensuojelun nykytilasta. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011-2012. Hakupäivä 5.7.2013.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1567443#fi>.

Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa J. Ketola (Toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lapsen ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy, 147 – 160.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere:
Tampere University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa J. Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy, 29-77.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. 1991. Hakupäivä 16.5.2013.

http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko.

LIITTEET

Liite 1 Yhteistyösopimus

Liite 2 Aineiston analyysikaavio

Liite 3 Saatekirje sijaisvanhemmille

OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖSOPIMUS

Toimijat		
Tekijä I (Opiskelija)	Etinimi	Sukunimi
	Satu	Kinnunen
	Osoite	Sähköpostiosoite
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma
		Sosiaalialan ko
Tekijä II (Opiskelija)	Etinimi	Sukunimi
	Anna-Helena	Keränen
	Osoite	Sähköpostiosoite
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma
		Sosiaalialan ko
Tekijä III (Opiskelija)	Etinimi	Sukunimi
	Osoite	Sähköpostiosoite
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma
Toimeksi- antaja I	Organisaation nimi	
	Nuorten Ystävät ry	
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Toimeksi- antaja II	Organisaation nimi	
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö	Osoite
	Puhelin	Sähköposti

Toimeksiantaja III	Organisaation nimi	
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Oulun seudun ammattikorkeakoulu I	Yksikön nimi Sosiaali- ja terveysalan yksikkö	
	Ohjaava opettaja Pirkko Pietilä	Osoite Kiviharjuntie 8, 90220 OULU
	Puhelin 050 542 3583	Sähköposti pirkko.pietila@oamk.fi
Oulun seudun ammattikorkeakoulu II	Yksikön nimi Sosiaali- ja terveysalan yksikkö	
	Ohjaava opettaja Päivi Onkalo	Osoite Kiviharjuntie 8, 90220 OULU
	Puhelin 050 542 3594	Sähköposti paivi.onkalo@oamk.fi
Oulun seudun ammattikorkeakoulu III	Yksikön nimi	
	Ohjaava opettaja	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu	Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on Tekijällä. Ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen.	
Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus	Toimeksiantaja sitoutuu antamaan Tekijän käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat julkiset tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Jos opinnäytetyön tekeminen edellyttää salassa pidettävien tietojen tarkastelemista, laaditaan siitä tarvittaessa erillinen salassapitosopimus. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö raportoidaan ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseukseen (http://www.theseus.fi) tai Oulun seudun ammattikorkeakoulun Intraan. Opinnäytetyötoimijat päättävät raportoitavan opinnäytetyön valmistuttua. Tekijä, Toimeksiantaja ja Ohjaava opettaja sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.	
II Suunnitelma		
Opinnäytetyö	Aihe/työnimi	
	Sijaisvanhempien kokemuksia ja kehittämisohdotuksia sijaisvanhemmuuteen liittyvä tuesta	
	Kehittämis-/tutkimustehtävän tavoite ja tulos	
Tavoitteena on saada tietoa, joka auttaa yhteistyökumppania kehittämään perhehoitoaan.		

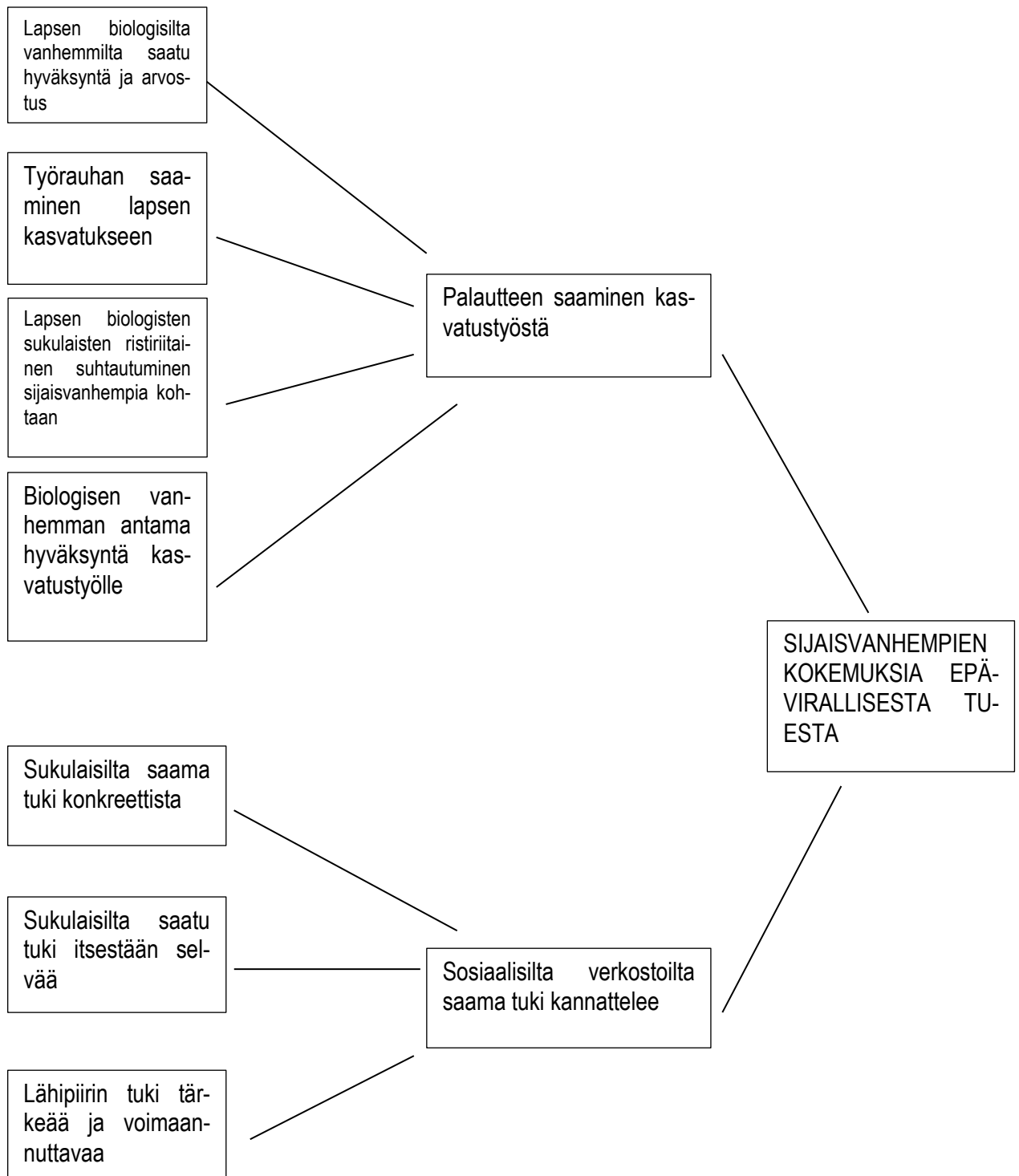

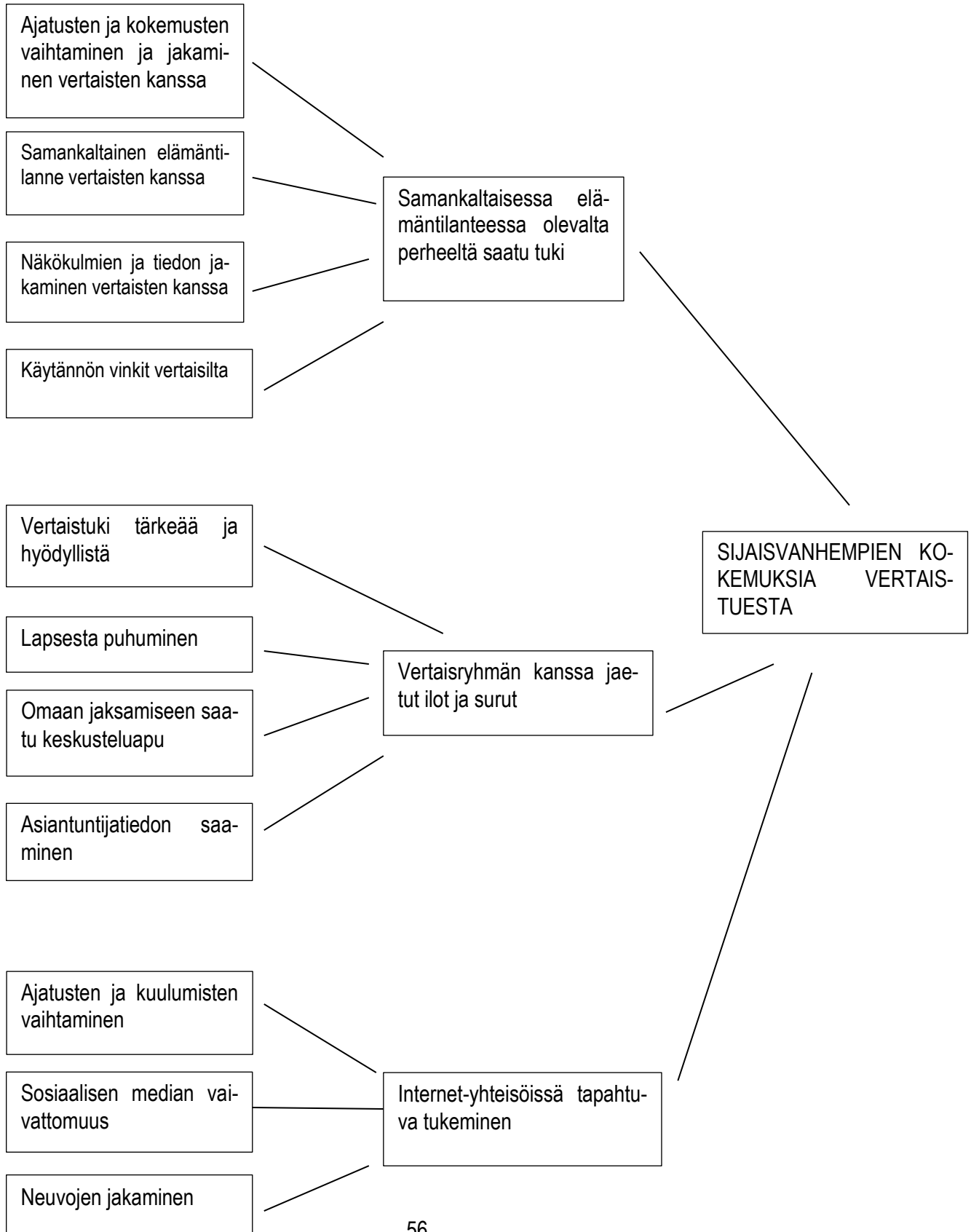
Keskeiset menetelmät	
Avoin haastattelu	
Toimeksiantaja maksaa opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle työn tekemisestä	☐ Kyllä ☐ Ei
Opinnäytetyölle on nimetty ohjaajaksi työelämän edustaja	☐ Kyllä ☐ Ei
Toimeksiantaja hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan	☐ Kyllä ☐ Ei
Tarkempi selvitys opinnäytetyösuunnitelmassa _____, 20__	
Allekirjoitus	Hyväksyn opinnäytetyön toteutuksen ja ohjauksen Toimijat ja Suunnitelma -kohdissa esitetyllä tavalla.
Päivämäärä _____, 20__	Ohjaavan opettajan I allekirjoitus
Päivämäärä 28.1.2013	Ohjaavan opettajan II allekirjoitus <i>(Päivi Oksanen)</i> PÄIVI OKSANEN
Päivämäärä 28.1.2013	Ohjaavan opettajan III allekirjoitus <i>(Pirkko Pietiä)</i> PIIRKKO PIETIÄ
III Sopimusehdot	
Oikeudet tuloksiin ja muuhun opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin	Valitaan A, B, C tai D. A ☒ Käyttöoikeuden luovutus (ei muuntelu-oikeutta) Tekijänoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluu opinnäytetyön Tekijälle (Opiskelijalle). Tekijä myöntää Toimeksiantajalle rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään aineistoon. Toimeksiantaja saa valmistaa opinnäytetyöstä kopioita, esittää ja näyttää aineistoa ja levittää opinnäytetyöstä tehtyjä kappaleita. Toimeksiantajalla ei ole oikeutta muuttaa opinnäytetyötä ilman Tekijän lupaa. Muusta käytöstä on sovittava erikseen kirjallisesti. Toimeksiantaja ei voi siirtää tämän sopimuksen mukaista käyttöoikeutta kolmannelle osapuolelle. Käyttöoikeus on voimassa _____, 20__ saakka. Tekijä luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan. B ☐ Käyttöoikeuden luovutus (sisältää muuntelu-oikeuden) Tekijänoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluu opinnäytetyön Tekijälle (Opiskelijalle). Tekijä myöntää Toimeksiantajalle rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään aineistoon. Toimeksiantaja saa valmistaa opinnäytetyöstä kopioita, esittää ja näyttää aineistoa ja levittää opinnäytetyöstä tehtyjä kappaleita sekä tehdä siihen levittämisen ja yleisön saataville saattamisen kannalta tarpeelliset muutokset. Muusta käytöstä on sovittava erikseen kirjallisesti. Toimeksiantaja ei voi siirtää tämän sopimuksen mukaista käyttöoikeutta kolmannelle osapuolelle. Käyttöoikeus on voimassa _____, 20__ saakka. Tekijä luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan. C ☐ Taloudelliset tekijänoikeudet luovutetaan kokonaan toimeksiantajalle Tekijä (Opiskelijalla) luovuttaa Toimeksiantajalle kaikki opinnäytetyöhön ja sen tuloksiin liittyvät taloudelliset tekijänoikeudet. Toimeksiantajalla on oikeus luovuttaa tämän sopimuksen mukaiset oikeudet edelleen kolmannelle osapuolelle Tekijää kuulematta ja tehdä levittämisen ja yleisön saataville saattamisen kannalta tarpeelliset muutokset. Oikeus siirtoon sisältyy, mutta ei rajoitu, kaikki oikeudet muuntaa, välittää, esittää julkisesti ja levittää tallennetta, siirtää se toiselle medialle ja valmistaa kopioita (myös otteita) esittämistä, myyntiä, vuokraamista tai muuta levittämistä varten hyödyntämällä sähköistä, analogista- tai digitaalitekniologiaa, cd- ja dvd-formaatteja, multimediaa, printtimediaa, tietoverkkoja ja videovuokrausjärjestelmiä ja muita vastaavia teknologisia ratkaisuja jakelutavasta riippumatta. Tekijä vakuuttaa, että hänellä on oikeus luovuttaa kaikki edellä mainitut oikeudet, ja että kyseiset oikeudet eivät Tekijän parhaan tiedon mukaan loukkaa kolmannen osapuolen oikeuksia. Toimeksiantaja luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan. D ☐ Tekijänoikeuksista sovitaan erikseen Tekijä ja Toimeksiantaja ovat sopineet opinnäytetyön ja sen tulosten tekijänoikeuksista luovuttamisesta seuraavaa:

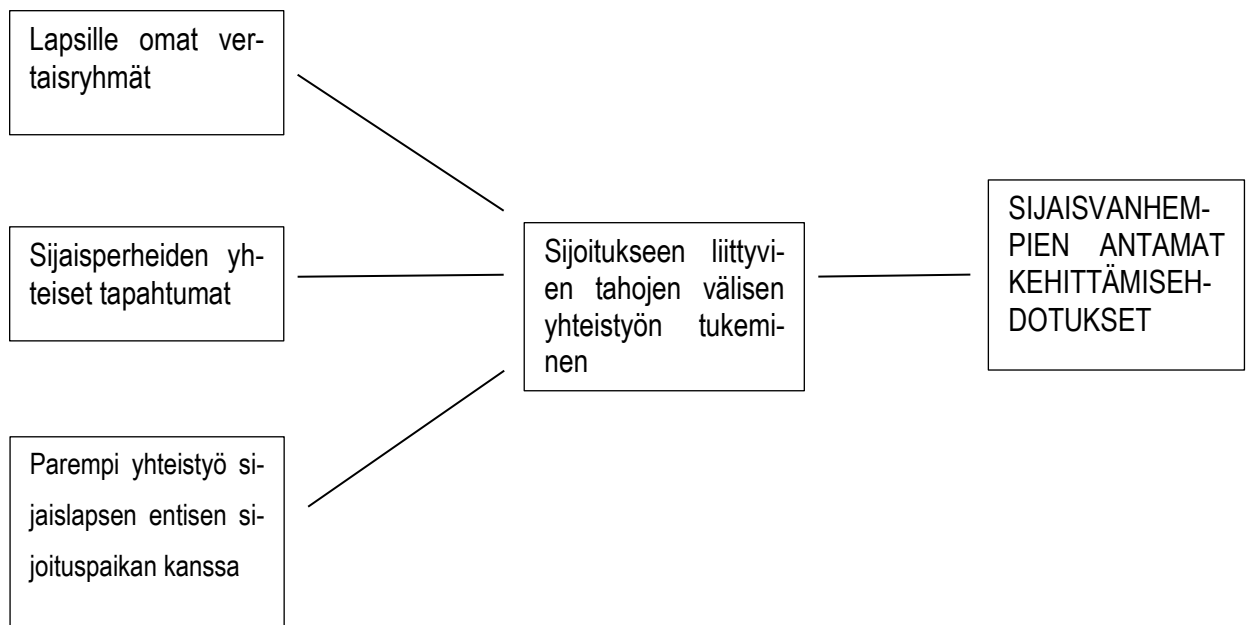

Korvaukset	Valitaan E, F tai G. E ☐ Korvauksena tehdystä työstä ja/tai tekijänoikeuksien luovuttamisesta Toimeksiantaja maksaa Tekijälle _____ € korvauksen _____,20 _____ mennessä. F ☐ Korvauksesta on sovittu erikseen. G ☐ Tekijälle ei makseta korvauksia tehdystä työstä eikä tekijänoikeuksien luovuttamisesta. Työsuhde Mahdollisesta työsuhhteesta Toimeksiantaja ja Tekijä sopivat erikseen. Opinnäytetyötä tekevät opiskelijat ovat Oulun seudun koulutuskuntayhtymän/Oulun seudun ammattikorkeakoulun tapaturmavakuutuksen piirissä, mikäli heillä ei ole työsuhdetta opinnäytetyön Toimeksiantajaan.	
Opinnäytetyön kustannukset	Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat Toimeksiantaja ja Tekijä keskenään. Ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.	
Allekirjoitukset	Olemme sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta tässä sopimuksessa sovitulla tavalla. Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on <u>12.12.2013</u> .	
	Päivämäärä <u>1.2.2013</u>	Tekijän I (Opiskelijan) allekirjoitus <u>Satu Kinnunen / Satu Kinnunen</u>
	Päivämäärä <u>1.2.2013</u>	Tekijän II (Opiskelijan) allekirjoitus <u>Anna - Helena Heikonen / Anna-Helena Keränen</u>
	Päivämäärä _____.20____	Tekijän III (Opiskelijan) allekirjoitus
	Päivämäärä <u>4.2.2013</u>	Toimeksiantajan I allekirjoitus
	Päivämäärä _____.20____	Toimeksiantajan II allekirjoitus
	Päivämäärä _____.20____	Toimeksiantajan III allekirjoitus

ALALUOKKA**YLÄLUOKKA****PÄÄLUOKKA**

ALALUOKKA**YLÄLUOKKA****PÄÄLUOKKA**

ALALUOKKA**YLÄLUOKKA****PÄÄLUOKKA**

ALALUOKKA**YLÄLUOKKA****PÄÄLUOKKA**

Hyvät sijaisvanhemmat,

Tutkimme sijaisvanhempien kokemuksia saamastaan tuesta sekä ehdotuksia tuen kehittämistä varten. Tutkimus tehdään yhteistyössä Nuorten Ystävät ry:n kanssa ja tutkimuksen tarkoituksena on auttaa Nuorten Ystäviä kehittämään sijaisvanhemmille tarkoitettuja tukipalveluita. Teidän kokemuksenne ovat tärkeitä ja haluamme kuulla näkemyksiänne aiheeseen liittyen.

Tutkimus tehdään haastattelemalla mielellään perheen molempia sijaisvanhempia yhdessä. Mikäli tämä ei ole mahdollista, kuulemme mielellämme myös toisen vanhemman kokemuksia. Jos teille sopii, voisimme haastatella teitä kotonanne. Mikäli tämä ei käy, voimme järjestää haastattelun Nuorten Ystävien toimistolla. Haastattelut on tarkoitus nauhoittaa nauhurilla. Teillä on oikeus kieltäytyä nauhurin käytöstä. Aikaa haastatteluun varaamme noin 1 – 1,5 tuntia. Toivomme, että teille sopisi sellainen aika, jolloin lapset ovat joko päiväkodissa tai koulussa. Jos päiväaika ei sovi teille, toivomme että toinen vanhemmista voisi hoitaa lapsia haastattelun ajan.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja teillä on mahdollisuus jättäytyä pois missä vaiheessa ja mistä syystä tahansa. Haastattelut tehdään nimettömänä, eikä henkilötietojanne julkaista missään vaiheessa. Tutkimusaineistoa käytetään vain tutkimuksen tekemiseen ja aineistoa käsittelevät vain allekirjoittaneet. Tavoitteenamme on, että tutkimus olisi valmis vuoden 2013 loppuun mennessä ja se on luettavissa ammattikorkeakoulujen verkkokirjastossa Theseuksessa (www.theseus.fi). Tutkimuksen valmistuttua aineisto hävitetään.

Toivomme yhteydenottoa 28.2.2013 mennessä.

Yhteistyöterveisin,
sosionomiopiskelijat Oulun seudun ammattikorkeakoulusta

Satu Kinnunen

Anna Keränen